Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 25 mei 2013

SOCIAAL
'Slachters en slagers' snijdt hout 3

REPORTAGE
'Meer Kennis, meer begrip' 7

IN BEDRIJF
Spotlight op een lid van Adeck 11

'Karkó Bonaire in de gevarenzone'

Het duurt nog even voordat het driejarige project is afgerond. Eind juli van 2013 om precies te zijn. Maar nu al durft onderzoekster Sabine Engel vooruitlopend op de definitieve conclusies van haar project te stellen dat voor Bonaire zeker geldt dat het niet aan het milieu of aan het beestje zelf ligt, maar aan de mensen. "Die moeten stoppen met stropen."

Tekst: Peter Onvlee

Dat beestje. Het gaat over de koningin van de schelpdieren, de bekendste zeeslakkensoort in de Caribische archipel, de grote kroonslak, roze vleugelhoorn of koninginneschelp (Strombus gigas), lokaal karkó genoemd. In het Caribisch gebied (maar ook in Florida en Centraal- en Zuid-Amerika) het grootste schelpweekdier dat tot wel 2,3 kilogram en 30 centimeter lengte kan uitgroeien in de over het algemeen 20 tot 30 jaren dat ze leven, maar tot 40 jaar is geen uitzondering. Ze zijn spiraalvormig met een glanzend roze of oranje interieur. En vooral ook uiterst smakelijk. Maar meer nog, ernstig bedreigd.

De 60-jarige Sabine Engel en haar project. Ze woonde jarenlang op Curaçao. Vanaf de laatste klas van haar lagere schooltijd en doorliep het Radulphus College. Ging voor haar studie biologie naar Utrecht om in het kader van haar onderzoek weer naar het eiland terug te keren. Bij het onderzoeksinstituut Carmabi. "Op drie maanden na heb ik al mijn onderzoek in het buitenland gedaan." Werkte een aantal jaren als marinebioloog in Suriname en Afrika. "In mijn vakgebied zijn het veelal verwegplaatsen." Voor de school van haar zoon keerde ze naar Nederland terug. "Ik kon wel in het buitenland aan de slag wat ik graag wilde, maar de dichtstbijzijnde internationale school was dan zo'n 500 kilometer ver. En daar heb je geen kinderen voor om ze op een internaat te doen."

17 jaar Bonaire

Sinds 1996 is het Bonaire geworden. Zeventien jaar geleden dus. "En dat terwijl we eigenlijk naar Suriname wilden." Al die jaren werkte ze aan de nodige projectjes, veelal voor Stinapa, de Stichting Nationale Parken Bonaire, een non-gouvernementele organisatie die verantwoordelijk is voor het beheer van de nationale parken op het eiland. "Voor mij en hen goed, die wat vrijere band."

Het huidige karkó-project begon in 2010, nadat ze enkele jaren eerder (in 2007) al een onderzoek naar de stand van de karkó en de zeegrasvelden had gedaan. Ze herhaalde toen de zogenoemde baselinestudie (zeg maar nulmeting) die een collega-onderzoekster al in 1999 had uitgevoerd. Het aantal karkó's bleek in 2010 in vergelijking met de onderzoeken van 1999 en 2007 drastisch te zijn gedecimeerd. Van 101 karkó's in 1999 per 50.000 vierkante meter via zelfs 219 karkó's in 2007 naar slechts 49 karkó's in 2010. "Het is", zegt ze, "inmiddels weer wat beter. In 2012 is er een aantal lokaties gevonden met meer dan 100 karkó's per 1000 vierkante meter. Maar nog niet alle quadranten zijn bezocht en er zijn dus nog geen vergelijkbare cijfers. Maar de verwachting is dat de stand van de karkó ten opzichte van 2007 en 2010 wel verbeterd zal zijn."

Schrikbarend laag

Sabine Engel noemt de bestanden van volwassen karkó's desondanks nog steeds 'schrikbarend laag'. Voor voortplanting, zo weet ze, zijn er meer dan 50 per hectare, 10.000 vierkante meter nodig, optimaal is boven de 100 per hectare. "Voor voortplanting moeten ze andere schelpen tegenkomen en ze lopen niet zo hard." Door die traagheid is de karkó ook een gemakkelijke prooi voor de mens. De schelp beschermt het weekdier weliswaar goed tegen natuurlijke vijanden, maar niet tegen de mens. Die kan de schelpen veelal snorkelend van de bodem plukken. "De afgelopen tijd met name hebben we gezien dat er weer gigantisch is gestroopt; in één dag tijd soms meer dan honderd, tweehonderd karkó's.' Engel weet dat door de in het water en in de knoek in bergjes gevonden nieuwe lege karkó-schelpen.

Dat het om nieuwe gestroopte karkó's gaat kan ze zien doordat de schelpen eerder door haar zijn gemerkt. Voor haar project is ze soms dagen onder water. Officieel is ze drie dagen in de week met haar project bezig; niet alleen onder water, ook op de kant. In het laboratorium, maar ook om de gevonden gegevens te verwerken en het materiaal schoon te houden. "Omdat je niet dieper gaat dan enkele meters kan je met perslucht lang achter elkaar onder water blijven." Ze maakt tijdens dit zogenoemde 'veldwerk' opnames van de schelpen, meet ze en voorziet ze van merktekens. Bij een latere, volgende vangst van de schelp, kan ze daardoor voor haar onderzoek waardevolle informatie verzamelen over de groei in een bepaalde periode en bijvoorbeeld de verplaatsing.

Doel van het Bonaireaanse project is het karkó-bestand weer op peil te brengen zodat er weer legaal onder bepaalde voorwaarden gevist kan worden voor consumptie. Met als extra poot het onderzoek naar de voorwaarden met betrekking tot de leefomgeving van de schelpweekdieren, de grootte van het areaal en de migratie. "En ook voor onderzoek naar de dynamiek van de populatie. Hoe snel groeien ze, vindt er migratie plaats, wat is de aanwas. Want die informatie is uiteindelijk nodig om te bepalen hoeveel van de karkó gevist kan worden zonder dat er sprake is van overbevissing."

Het gaat met name om het openwatergedeelte van Lac Bay waar de karkó voorkomt en dat in totaal circa 380 hectare groot is. Inclusief mangroves is het gebied ongeveer 850 hectare groot. Ter vergelijking: 1 hectare is ongeveen 1,4 voetbalveld. Engel zegt dat van dat 'karkó-gebied' waarschijnlijk minder dan eenderde een optimale conchhabitat heeft. "Op andere plaatsen zullen wel karkó's voorkomen, maar veel minder." Lac is, zo staat voor haar vast, voor de karkó, met name de juvenielen, de jonge karkó's, een uitstekende lokatie, al is die wel aan enige verandering onderhevig. In de baai is er een andere zeegrassoort bijgekomen.Vanuit de Rode Zee en de Pacific. De Halophila stipulacea die sinds 2003 in het Caribisch gebied voorkomt. "In 2009 had ik die soort nog niet gezien. In 2010 voor het eerst. Van oorsprong zijn er in het Lac vooral de lokale zeegrassoorten turtlegrass en manateegrass te vinden."

Voor de karkó, een herbivoor, bestaat die goede habitat uit een zanderige zeebodem met zeegras waarop de algen leven en groeien waarmee de karkó zich voedt. Lac Bay, de turquoise gekleurde inham en met een mangrovevegetatie omzoomde lagune in het zuidoosten van Bonaire, voldoet daar dus uitstekend aan. Het water is er warm en ondiep. De diepte varieert er van 2 tot 5 meter al wordt het naar het noorden toe een stuk dieper. De karkó kan weliswaar tot 40, 50 meter diepte leven, maar wordt onder de 20 meter veel minder aangetroffen. De juvenielen blijven meestal in het ondiepere water en trekken op latere leeftijd ook lang niet altijd verder.

Voor de afname van het karkóbestand is de mens verantwoordelijk. In de jaren 90 van de afgelopen eeuw is in de regio ruim zeven miljoen kilo karkóvlees gegeten. Uit onderzoek is al bekend geworden dat vooral wanneer er op Bonaire evenementen zijn die veel bezoekers van de zustereilanden aantrekken, de vraag naar karkó groter is. Ook bestellen bezoekers zelfs vooraf verse karkó's om terug mee te nemen naar huis. Daarnaast zijn het Bonaireanen zelf die op familiebezoek elders gaan en typische Bonaireaanse producten meenemen waaronder verse vis, geitenvlees, vers of gezouten en ook karkó's.

Bedreigde soort

Door de afname van het bestand is de karkó uiteindelijk als bedreigde soort opgenomen in de Cites-lijst, de Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora oftewel de overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde soorten wilde dieren en planten. De overeenkomst stamt uit 1974 en is ondertussen door bijna 180 landen ondertekend, ook door de voormalige Nederlandse Antillen en Nederland. De belangrijkste elementen van het verdrag zijn dat er geen soorten meer uit het wild mogen worden gehaald om te worden uitgevoerd als de soort met uitsterven bedreigd wordt. Walvissen, dolfijnen, de olifant, neushoorns, veel soorten apen, tijgers, veel soorten papegaaien, schildpadden en hagedissen zijn opgenomen in bijlage I. De karkó staat vermeld op appendix II en mag alleen maar worden uitgevoerd als hier een Cites-vergunning voor is verleend. Overigens heeft Cites alleen betrekking op de handel in bedreigde soorten, en niet op bescherming ter plaatse. Alleen landen die kunnen aantonen dat ze voldoende karkó's hebben, zoals Jamaica en Honduras, krijgen vergunning deze te exporteren.

Op Bonaire is de karkó sinds 1991 een beschermde soort, al spreken sommige bronnen zelfs al van 1986. Het weekdier is toen door het eilandbestuur opgenomen als beschermde diersoort in de marine ordinance - niet aanraken en niet vangen - en daar is na de wijziging van de staatkundige structuur per 10-10-'10 door het nu Openbaar Lichaam Bonaire geen verandering in aangebracht. Maar hoewel er al meer dan twintig jaar een totaal vangstverbod geldt om de dieren de kans te geven weer te herstellen, is dat nog altijd niet het geval. Integendeel. "Als het mogelijk zou zijn alle illegale stroopacties te voorkomen zouden de bestanden in minimaal vijf jaar weer naar een gezond niveau kunnen groeien. Die tijd is nodig omdat een karkó 3,5 tot 5 jaar nodig heeft om zich voort te kunnen planten. Maar uit de praktijk van alledag blijkt dat de stroop gewoon verder gaat. Op het moment dat er weer een behoorlijk bestand is worden ze weer opgevist." Illegale karkóvangst is dan ook nog steeds aantrekkelijk. Voor eigen consumptie, maar vooral voor het financiële gewin. Verkoop levert een behoorlijk bedrag op.

Probleem is handhaving

Probleem in het hele beschermingstraject van de karkó op Bonaire is het handhaven. "Hoe kan je dit afdwingen", vraagt Engel zich hardop af. Natuurlijk, de Bonaireaanse overheid heeft ook overlegd met de lokale vissers. Hen is min of meer beloofd dat op termijn, nadat zich weer een gezonde slakkenpopulatie in Lac Bay heeft ontwikkeld, weer beperkt op de lekkernijen gevist mag worden. Een deel van de vissers is over deze toezegging overigens zeer sceptisch en vreest dat de periode van het vangverbod in de toekomst steeds verder opgerekt zal worden. Zoals dat nu helaas elke keer weer opgerekt wordt als er toch op gevist blijft worden. Want zo heeft de karkó-populatie geen kans van slagen. En natuurlijk, er wordt gecontroleerd, dat is althans aangekondigd. In de winkels en restaurants of de aangeboden karkó legaal is geïmporteerd. Maar waterdicht is dat niet. En ook op de stropers zelf wordt jacht gemaakt.

Stinapa, de organisatie die de naleving op het vangstverbod probeert na te leven, zet daarvoor wel de nodige rangers in, doet dat ook al lang niet meer van 9 uur 's ochtends tot 5 uur 's avonds, maar ook 's avonds en 's nachts en in het weekeinde, maar het blijft toch een beetje dweilen met de kraan open. "Vierentwintiguursbewaking zeven dagen in de week zou mooi zijn", zegt Engel, "ook al weten de stropers op het moment dat ze onze auto's zien dat er gecontroleerd wordt. En als ze al in het water de nodige karkó's hebben gevangen - nadat onderaan in de schelp een gaatje is gemaakt - dan wordt een vitale spier doorgesneden en moet de karkó zich gewonnen geven en kan hij uit zijn veilige veste worden gehaald en veelal aan een elektriciteitsdraad of soms zelfs ook aan een schroevendraaier geregen. Dan wordt die draad weggeworpen om betrappen (op heterdaad) te voorkomen. "En als die draad met karkó's dan al wordt gevonden, bewijs maar eens wie dat heeft gedaan."

> Voor voortplanting moeten ze andere schelpen tegenkomen en ze lopen niet zo hard

Op een klein eiland met zo'n 16.000 inwoners blijft niet veel geheim, maar het ons-kent-ons weerhoudt ook velen aangifte te doen of bij de opsporing mee te werken. Die bereidheid is – zacht gezegd - niet groot. "Maar niet alleen als het om illegale karkóvangst gaat", weet Sabine Engels. "Ook als het om andere zaken gaat. Dat moet dan ook anders. Niet alleen als het om illegale vangst gaat, ook om de illegale ver- en aankoop." Ze benadrukt daarom nog eens het belang van de karkó. "De schelp en het weekdier maken deel uit van ons ecosysteem, is ook een potentiële voedselbron. Daar moet je zuinig mee omgaan. En dat kan als iedereen zich aan de beperkingen houdt. Maar iedereen doet nu maar..."

Het karkó-project is een van de vier eco-restauratieprojecten wereldwijd (ook in Mali, India en Bolivia) van de Nederlandse afdeling van IUCN, de International Union for the Conservation of Nature onder de noemer What-if-we-change. De projecten worden door lokale organisaties uitgevoerd. Engels: "Wat als we veranderen, en nu geen karkó vangen, dan hebben we in de toekomst daar profijt van als we weer legaal kunnen vissen. Eco-restauratieprojecten hebben tot doel de situatie van de lokale bevolking te verbeteren." Omdat het ook een veranderingsproces betreft is er tevens een bewustwordingscampagne gestart om de bevolking te overtuigen dat het belangrijk is het karkó-bestand op peil te houden. "Het wat, waarom en de noodzaak", zegt ze. Diana St. Jago voert de campagne voor Stinapa uit.

Ban trese karkó bèk (Breng de karko terug), Laga nan na pas pa mañan nos tin mas is de slogan van de campagne op Bonaire om het ecosysteem in Lac Bay te herstellen. Al eerder zijn er eveneens bewustwordingsacties gehouden en is er een aantal jaren geleden ook een ludiek carnavalsliedje (Shon Karkó) over gemaakt. "We willen bereiken dat ook de lokale bevolking zich als stakeholder, als mede-aandeelhouder van het karkó-bezit ziet. Dat de bevolking, die er vanuit de eigen cultuur vanuit gaat dat de karkó van niemand is, een gift van God, en dat zij dus het recht heeft die te vangen, zich medeverantwoordelijk voor de bescherming daarvan gaat voelen." Maar dat het proces moeizaam is en gaat, Engel weet het. Ze betitelt het als 'dood-en-dood-jammer'. Zegt: "Je redt zo'n mentaliteitsverandering niet in drie jaar.

Maar we zullen het wel in de gaten moeten blijven houden en zo lang als het nodig is ook blijven handhaven."

ÑAPA 2013
Nr. 19

'Karkó Bonaire in gevarenzone' 1

Franje van Oranje 2

'Slachters en slagers' snijdt hout 3

Gezondheid 4

Levenslang door seksueel misbruik 5

Cultuur 6

Literatuur 7

Varia
Puzzels 8

Eten & drinken 9

Business
Columns 10

Spotlight op een lid van Adeck 11

Business
Rubrieken 12

Colofon

BLADMANAGER
Linda van Eekeres
EINDREDACTEUR
Hans Vaders
ADVERTENTIES
Marloes Tak
VORMGEVING
Wendela Ataliede
Sarah Kuiper

Aan deze Ñapa werkten mee:
Adeck
Roy Bottse
Monique Casimiri
Verele Ghering
Lennart Huijsen
Louis Hilgers
Erik van Kampen
Elisa Koek
Brede Kristensen
Shakti-Aroena Lakhi
Judice Ledeboer
Roxanne Martha
Sharlon Monart
Milangela Plaate
Victorine Stille
Marcel Truyens
May Voges
Mineke de Vries
Miriam de Windt
Edsel Sambo
Ken Wong

Ñapa is een publicatie van:
Uitgeverij Amigoe NV
Scherpenheuvel z/n
Curaçao
Tips voor de redactie?
Bel 736-9050
Email napa@amigoe.com
Adverteren?
Bel Marloes Tak
736-9050 / 516-7377
advertentienapa@amigoe.com

Uitgelicht

Franje van Oranje

Franje van Oranje, zo heet de groepsexpositie die momenteel in Landhuis Bloemhof te zien is. Afgelopen zaterdag werd de tentoonstelling geopend door waarnemend gouverneur Adèle van der Pluijm-Vrede. Evelien Sipkes, een van de kunstenaars, bedacht de titel. Behalve gevestigde kunstenaars doen ook amateurs en debutanten mee.

Foto's: Ken Wong

Foto van de week

Deze foto van Playa Jeremy te Banda'bou is gemaakt door Enid Baromeo vanaf het dak van een weekendhuis in de buurt.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem naar napa@amigoe.com

Thuis

'Bruiloft'

Monique Casimiri

Een nichtje van me gaat trouwen. Altijd leuk een feestje. Bij ons in het bijzonder. Het blijft een soort van reünie, iedere keer weer. Eens in de zoveel jaar lukt het zelfs om met de hele familie bij elkaar te zijn.
Bij een bruiloft hoort altijd een beetje bruiloft-stress. Niet alleen bij het bruidspaar, ook bij de gasten, zeker als het bruidspaar een specifieke dress-code toevoegt aan de uitnodiging. In dit geval is dat casual chique met een touch of purple. Dat casual chique was niet moeilijk. Even opzoeken en dat was duidelijk. Althans dat dacht ik, want mag een nette spijkerbroek voor een man nu wel of niet? In onze ogen is een spijkerbroek op een bruiloft not done. Dat doe je gewoon niet, maar als hij nou heel netjes is en hij heeft de juiste accessoires erbij? Mag het dan wel?

De discussie die we voeren is nog redelijk beschaafd. Ik vermoed dat, van de familie, de mannen toch wel in pak komen. Niet driedelig, maar wel netjes met stropdas. Zijn ze dan overdressed? Waarschijnlijk wel. Maakt het ze iets uit? Waarschijnlijk niet.

Is dit nu typisch Antilliaanse beleefdheid: op een bruiloft draag je een pak. Punt. Geen discussie, dat hoort, dat getuigt van respect en daar doe je geen concessies in. Of is het Casimiri-eigenwijsheid? Je kunt wel zeggen casual chique, maar wij vinden het toch beter om dat iets anders te doen. Kan je deze twee dingen los van elkaar zien? Er zijn ongetwijfeld mensen die nu vinden van niet, maar er is ook nog zoiets als Casimiri-beleefdheid. Ik zie het voor me. De mannen komen dus in pak, maar zullen de gasten die wel een spijkerbroek dragen daar niet op aanspreken. Hooguit een kleine hint hier en daar, maar niets vervelends. Het zou pas een probleem worden als de bruidegom een spijkerbroek zou dragen.
Voor ons vrouwen is vooral die touch of purple een uitdaging. Wat kan nog wel en wat niet meer? Wanneer is een touch too much? In ieder geval niet als ze vragen wat jouw touch of purple is. Dan ben je te subtiel geweest. Een strikje, een lintje, een blousje en zelfs een blauw/paars oog heb ik al gehoord. Dat vind ik overigens wel ver gaan hoor. Vallen op je oog, zodat je kunt voldoen aan die touch of purple.

Ik verheug me op de familiefoto. De laatste is toch alweer van een paar jaar geleden. Iedereen is er nog en daar ben ik dankbaar voor. Was het voorheen een zwart galageheel dat de foto sierde, dit jaar zal paars de overhand hebben, subtiel of niet, bijzonder in ieder geval. Net als onze familie. Beleefd wanneer nodig, maar meer nog eigenwijs.

'Slachters en slagers' snijdt hout

Dayanara heeft plezier in het werk.

Het Sociaal-Economisch Initiatief Rumbo pa Trabou biedt werklozen een korte vakopleiding en daarbij sociale vorming en begeleiding op maat om productief werkzaam te worden. Trajectdeelnemers koersen vlot op duurzame banen af. Ook het traject 'Slachters en Slagers', dat momenteel loopt, snijdt hout.

Tekst: Sharlon Monart Foto's: Prince Victor

Het is kwart voor zeven in de slagerij van Centrum Supermarket te Mahaai. Slagers en hulpslagers lopen het gebouw via een achterdeur binnen. Zij hijsen zich in hun typerende witte jassen of doen witte plastic schorten voor om zich naar hun werkplek te begeven. Een nieuwe werkdag gaat beginnen vol hak- en snijwerk.

Eén snijmachine draait al op volle toeren. Een paar kleine, maar stevige handen snijdt identieke repen spek uit een blok varkensvlees. Werklustig en leergierig is deze stagiaire elke dag de eerste op het werk en één van de laatsten die naar huis gaat, nadat zij haar werk heeft afgerond en alles heeft opgeruimd. Niets doet vermoeden dat de jonge Dayanara (28) - moeder van dochter Dayciré (7) en zoon Dwayne (4) - tot drie maanden geleden vrijwel niets wist van de productiekant van vleeswaren , laat staan dat zij alle eetbare delen zoals ham, biefstuk en dergelijke uit een in tweeën gesneden varken of koe vakkundig zou weten te snijden.
De oog-hand-coördinatie van Dayanara is spectaculair: terwijl haar linkerhand het vleesblok onder de juiste hoek en met de juiste druk langs het vlijmscherpe snijwiel duwt en terughaalt, vangt haar rechterhand de vrijkomende repen op en vleit ze in één vloeiende beweging - ogenschijnlijk achteloos - op een rechthoekig schoteltje van piepschuim. De rand van elke nieuwe plak is precies één centimeter verwijderd van die van zijn voorganger. De schotels vullen zich elke veertig seconden met een geordende reeks van vijf plakjes waarna dezelfde rechterhand ze verderop schuift en een nieuwe van een stapel pakt - zonder dat de linkerhand een moment vertraagt.

Dayanara is één van de negentien jongeren die het SEI-project Rumbo pa Trabou (Op Weg Naar Werk) in vijf maanden klaarstoomt om volwaardige, werkzame burgers van de Curaçaose maatschappij te worden. Zij zit in het traject 'Slachters en Slagers'."Ik was al enige tijd werkloos, nadat mijn contract als rekkenvuller in een supermarkt niet werd verlengd, toen ik van dit traject hoorde", vertelt Dayanara. "Toen ik me aanmeldde, wist ik niet wat ik kon verwachten en bij het horen dat het om het slachten van dieren en het uitsnijden van hun vleesdelen ging, dacht ik dat ik het niet ver zou schoppen: ik rilde al bij de gedachte van bloed. Toch eiste ik van mezelf dat ik het tenminste zou uitproberen."
Tot haar aangename verrassing viel alles reuze mee: al helemaal toen zij - gezien haar kleine postuur - van het specialisatietraject 'Slachters' werd overgezet op de variant 'Slagers'. De gedreven Dayanara vindt alles wat zij leert fascinerend. "Het hele programma is boeiend. Je leert niet alleen de theorie en de praktijkkneepjes van het vak maar ook veel over jezelf en over omgaan met mensen en met obstakels."

"Dat zijn inderdaad de hoofdingrediënten van dit traject", merkt trajectcoördinator Michael Bak op wanneer Dayanara's uitspraken hem worden voorgehouden. "Wij bemerken dat door steeds minder sociale cohesie in de samenleving en ook de toenemende complexiteit van de sociale problemen dat veel jongeren niet de nodige begeleiding krijgen om zichzelf niet in de weg te staan op weg naar succes. Succes betekent hier 'het ontwikkelen van je unieke talenten en vaardigheden om een betaalde baan te krijgen en te behouden om je verdere leven op een waardige manier op te bouwen."
Het traject biedt daarom naast beroepskennis, -training en -stage ook uitgebreide begeleiding op het gebied van selfmanagement en sociale vaardigheden. De ervaring leert dat zodra de trajectdeelnemers het nut gaan inzien van punctualiteit en conflicthantering, hun zelfwaarde en motivatie spontaan opborrelen waardoor zij graag iets willen maken van hun toekomst, vertelt Bak.

"Dezelfde jongere die de eerste twee, drie weken de les saboteert, wordt dan een vastberaden leerling die na de les de docent nog benadert om detailvragen te stellen. Zo iemand groeit het hardst als hij of zij oprechte aandacht en respect krijgt. Daarom betrekken wij ook de stageplekverleners in de coaching om deze ontluikende talenten de nodige ruimte te geven om zich verder te ontwikkelen."

Gaandeweg effectiever
Xiomara Maurera van het ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn (SOAW) vult Bak aan over het denken achter Rumbo pa Trabou. "Ook wij leren gaandeweg om effectiever te zijn in deze trajecten. Je helpt mensen die enigszins verwijderd zijn van de arbeidsmarkt meestal niet voldoende als je alleen voor instructies en een stageplek zorgt. Ook vorming op het gebied van attitude, budgettering en communicatie moet aan bod komen."

Sociale vaardigheden
Training in sociale vaardigheden helpt trajectdeelnemers om niet door het lint te gaan als een leidinggevende onbeleefd is. En in plaats van irritaties op te kroppen tot het op een uitbarsting uitloopt, leert de betrokkene om beheerst zijn grenzen aan te geven aangaande 'grapjes' op de werkvloer bijvoorbeeld, illustreert Maurera.

De trajectdeelnemers leren om te gaan met geld, zoals de bescheiden tegemoetkoming waarvoor zij in aanmerking komen zolang zij inzet tonen. Ook het ontwikkelen van inzicht in de eigen persoonlijkheid en dat van anderen, om privé en op het werk beter te functioneren, komt aan bod. Maurera: "Telkens wanneer wij er de noodzaak van inzien, voegen wij een voorziening aan het pakket toe – bijvoorbeeld psychologische ondersteuning. Het traject moet een reële kans geven op het krijgen en behouden van een plezierige baan."

Toch is er geen vrije keus aan opleidingen. Telkens onderzoekt het SOAW wat de behoefte op de arbeidsmarkt is om specifieke trajecten te ontwikkelen. Het traject 'Slachters en Slagers' is daarom een schot in de roos, vindt Arnold Dwarkasing van de Uitvoeringsorganisatie Veterinaire Zaken (UoVZ). "Voedselveiligheid staat of valt met het wel of niet hebben van goed opgeleid, begeleid en gemotiveerd personeel. Gezien ons takenpakket binnen het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur ten behoeve van de volks- en diergezondheid, investeren wij daarom veel in dit traject. Het doet daarom goed om te zien dat deze slachters-en-slagers-in-opleiding heel enthousiast en gefocust zijn."
De selectiecriteria laten alleen degenen toe die voldoende hebben aan wat het trajectpakket biedt. Aan oplossingen voor personen met meer behoeftes (problemen) wordt gewerkt. Ook in dit SEI-project speelt een 'successcore' dus een rol: ten minste 66 procent van de trajectdeelnemers moet aan betaald werk komen - wat de laatste tijd ook wordt gehaald, volgens de betrokkenen.
Niet alle betrokkenen zijn het eens met selectie. Sommigen vinden dat je iedereen moet proberen te helpen en niet alleen wie 'slechts één of twee duwtjes in de rug' nodig heeft. Voorstanders van selectie wijzen op de realiteit dat als een sociaal project laag scoort, dit in de regel zonder pardon wordt stopgezet - en dan is iedereen verder van huis. Rumbo pa Trabou heeft sinds medio 2010 financiering om tot en met december dit jaar in totaal 450 personen duurzaam aan een baan te helpen. Daarna wordt het project geïntegreerd in het takenpakket van de SOAW.
Dayanara heeft tijdens dit traject bij zichzelf ontdekt dat ze meer geduld moet hebben met anderen. Thuis met haar dochter bijvoorbeeld. "Ik leer mezelf om haar de ruimte te geven nu zij mij, geprikkeld door mijn enthousiasme, na elke werkdag opnieuw vraagt wat ik voor nieuws heb geleerd. Haar lieve aandacht stimuleert mij om te willen blijven groeien."
Ze kijkt naar het plafond en wendt snel haar gezicht af - maar de tranen in de pientere ogen waren even duidelijk zichtbaar. Fluisterend: "Dit traject heeft mij weer de moed gegeven om in mijn capaciteiten te geloven en te durven dromen. Al ben ik dol op m'n huidige werk - ik hoef niet altijd slager voor een aner te zijn. Misschien kan ik mettertijd voor mezelf beginnen. Ik wil gewoon de basisdingen in het leven: een eigen huis, goed onderwijs voor m'n kinderen."

Ze haalt diep adem en glimlacht weer. "Ik ga dus niet meer achter een man, die me niet waardeert, aanrennen. Laat de ware maar achter míj aanrennen als hij écht van me houdt. Een man in je leven hebben is belangrijk maar nu concentreer ik mij op mijn toekomst en dat van mijn kinderen. Andere zaken hebben voorlopig geen prioriteit."
Ook Wendley Rosaria vindt dat hij beter in zijn vel steekt dankzij dit traject. Ook zijn partner zegt hem dat. De vader van twee ziet zich 'tot zijn pensioen' dieren slachten bij de UoVZ. Net als Dayanara wist hij een paar maanden terug niet veel van vleesproductie af. "Maar dat is helemaal veranderd. Nu bekijk ik elk stuk vlees op m'n bord met andere ogen. Ik weet nu precies waar het vandaan komt en hoe het zijn vorm heeft gekregen. Er is maar één manier om vleesproducten uit te snijden; als je de juiste volgorde en technieken niet volgt, verpest je het vlees en gaan er delen verloren."

Punctualiteit en ijver had Wendley al ontwikkeld bij eerdere banen - al bleken die, buiten zijn schuld om, niet duurzaam. De lessen waar hij nu het meeste van opsteekt, liggen op het vlak van mensenkennis en sociale vaardigheden. "Je snapt aan de hand van de persoonlijkheidstypen hoe mensen in elkaar steken en waarom zij zich op een bepaalde manier gedragen. Die kennis maakt je veel zelfverzekerder en relaxter in de omgang."

Zo is de relatie met zijn vader beter geworden sinds Wendley via dit traject slachter is geworden. "We spraken nooit veel met elkaar, mijn vader en ik. Maar hij is een ervaren professionele kok. Toen ik met hem een gesprek aanging over wat ik aan het leren ben, pakte hij wat oude boeken erbij over het snijden van vlees. Het was precies dezelfde stof. We hebben uren gesproken over vlees en sindsdien delen wij die passie." Uit Wendleys woorden blijkt dat dit project wat hem betreft even goed 'Rumbo pa Balor Propio' (Op Weg Naar Eigen Waarde) had kunnen heten. "Ik hoop dat de positieve verhalen uit alle trajecten worden gebundeld in een boek zodat iedereen op Curaçao dat kan krijgen of aanschaffen. Heel Curaçao zou moeten leren over de waarde van conflicthantering of punctualiteit."
Directeur Alwin Maduro van ICE Caribbean, dat Rumbo pa Trabou uitvoert, waardeert het dat de trajectdeelnemers het praktische nut ervaren van de sociale vaardigheidstrainingen. "Daar beginnen wij al in het voortraject mee, dus voordat de vakinhoudelijke aspecten aan bod komen. Onze jarenlange ervaring heeft ons geleerd dat zo'n benadering het beste resultaat oplevert."
Maduro nam dit project 'met open armen' aan, ondanks alle bureaucratische uitdagingen die het met zich meebracht. Als centrum voor training, toetsing en het in diploma's consolideren van Eerder Verworven Competenties (EVC) op alle arbeidsniveaus, wilde ICE zich graag inzetten voor het projectsdoel: 450 kansarme personen duurzaam in het arbeidsproces brengen.

"Het project is ook voor ons een leerproces gebleken", stelt Maduro. "Om de deelnemers beter te helpen, pasten wij verschillende zaken mettertijd aan. Zo duurt de training in sociale vaardigheden tegenwoordig vijf weken, in plaats van twee. Maar de nadruk die 'Communicatie' nu krijgt bijvoorbeeld, leidt tot minder behoefte aan nazorg op de werkplek." Maduro vindt het fijn dat de jongeren zaken als 'conflicthantering' en 'je eigen grenzen kennen én aangeven' zó goed beheersen dat zij meteen inzien wanneer een ander - bijvoorbeeld een politicus die zijn zelfbeheersing verliest tijdens een Statenvergadering - het anders had moeten aanpakken. "In plaats van je te laten provoceren kan je de voorzitter respectvol meedelen dat je grens is bereikt en dat je daarom de zaal verlaat."
450 Personen duurzaam in het arbeidsproces brengen, is volgens Maduro goed om het jonge land Curaçao vooruit te helpen - zowel sociaal als economisch.

Directeur Robbin Martina van East West Trading (EWT) stelt volmondig dat 'ook menig leidinggevende' baat kan hebben bij de training in sociale vaardigheden die Rumbo pa Trabou biedt, "als ik hoor wat onze bezorgers meemaken." EWT verleent voor het eerst stage aan een trajectdeelnemer uit dit project, met positieve eerste indrukken.

Tevreden met stagiaires
Ook Centrum Supermarket en Esperamos Supermarket zijn tevreden met hun stagiaires. "De werkinstelling is goed en ook hun productie", stelt Henrique Ribeiro van Centrum, "maar we moeten nog zien of zij dat volhouden."

Ribeiro doelt erop dat de werkethos op 'eigenlijk heel Curaçao' vaak te wensen overlaat al is gelukkig niet iedereen zo. "Maar het komt voor dat medewerkers de kantjes er vanaf lopen: Als je rekken vult, moet je dat niet lukraak doen. Je moet eraan denken dat de producten die je nu uit de doos haalt achterop moeten omdat hun vervaldatum verder ligt dan die van wat nog op de plank staat."
Ribeiro verlangt deze concentratie van al zijn medewerkers. Hij geeft aan dat als Rumbo pa Trabou goede lokale krachten blijft leveren, zij altijd welkom zullen zijn als er vacatures zijn; maar dat de belangrijkste voorwaarde niet het 'lokaal zijn' is maar het 'goede kracht' zijn.
Manó de Freitas, van Esperamos: "Als bij een sollicitatiegesprek het eerste of tweede waar je naar vraagt het salaris is, vind ik dat geen goed teken. Natuurlijk is loon belangrijk - we hebben het allemaal nodig - maar interesse in het werk tonen en het ook goed doen, komt eerst. Mijn ervaring van 60 jaar werken op Curaçao, vanaf m'n tienerjaren, is het volgende: als je de reputatie opbouwt dat je je werk - hoe simpel dat ook is - grondig afmaakt voordat je naar huis gaat, dan komt het wel goed met het loon."
Alle werkgevers zeggen op dit punt hetzelfde: het gaat hen om goede werkkrachten. Het maakt niet uit of deze een regulier opleidingstraject hebben gevolgd of een bijzonder - zoals Rumbo pa Trabou - en evenmin of het legale buitenlanders zijn of Yu 'i Kòrsou. Een goede kracht krijgt voorrang boven een mindere kracht, punt uit.

Hoge werkloosheid
De werkloosheid onder Curaçaose jongeren is relatief hoog. Veel gehoord is de klacht dat jongeren in de werkleeftijd geen vakbekwaamheden bezitten waar vraag naar is op de arbeidsmarkt.Veel jongeren beginnen wel aan middelbaar (beroeps)onderwijs, maar een groot aantal schopt het niet ver genoeg om direct - of na een aansluitende korte vakopleiding - aan de bak te komen. Obstakels in de sociaal-psychologische sfeer houden deze talenten tegen.
Het traject 'Slachters en Slagers' van het SEI-project Rumbo pa Trabou mikte op precies deze zogeheten kansarme jongeren, via een leeftijdscriterium van 18 tot 25 jaar. De opleving in dit ambacht kan Curaçao overigens goed gebruiken, vindt Dwarkasing. "Al is minder dan 10 procent van alle vlees dat je in de supermarkt aantreft van Curaçaose origine, je hebt lokaal toch goede slachters en slagers nodig - en waarom geen landskinderen hierin opleiden?"

Wendley: "Ik bekijk elk stuk vlees op m'n bord met andere ogen."

Mens & Psyche

Anorexia Nervosa (2)

In de vorige rubriek heeft u kunnen lezen over Anorexia Nervosa; een eetstoornis waarbij een persoon veel minder eet dan zijn lichaam nodig heeft en ingenomen calorieën weer probeert kwijt te raken door braken of excessief bewegen. In deze rubriek wederom aandacht voor Anorexia Nervosa.

Tekst: Milangela Plate

De maatschappelijke druk om dun te zijn, wordt vaak gezien als een trigger voor het ontstaan van Anorexia Nervosa. Echter, deze druk komt soms ook vanuit ouders, vrienden, familie, gezinnen en andere sociale kringen. Het gebeurt immers dat ouders of andere belangrijke personen in de omgeving te veel nadruk leggen op de uiterlijke verschijning, zelf diëten of kritiek leveren op het lichaam van het kind.

Mensen hebben er soms immers een handje van om aldoor opmerkingen te maken over het uiterlijk of gewicht van iemand anders. 'Goh, je bent dikker geworden' of 'Wat ben je goed afgevallen'. Een andere trigger voor het ontwikkelen van een eetstoornis, kan ook schuilgaan in deelname aan activiteiten die een slank figuur vereisen, zoals ballet, gymnastiek of modelleren.

Alhoewel Anorexia Nervosa een ernstige aandoening is, zijn er verontrustend genoeg steeds meer pro- anorexia websites op internet te vinden, ook wel 'pro-anna' of 'anna' genaamd. Op deze website wordt anorexia aangemoedigd en aangeprezen als een zelfverkozen levensstijl, er worden tips gegeven en anorexia-patiënten moedigen elkaar aan om in hun aandoening te volharden, terwijl het gaat om een gezondheidstoestand die de persoon uiteindelijk fataal kan worden. Soms verliezen anorexia-patiënten dermate veel gewicht dat zij de dood in de ogen kijken en opname in het ziekenhuis volgt. Het leven van het gezin van een anorexia-patiënt wordt totaal ontwricht.

Gevolgen

Te lang te weinig eten kan op termijn resulteren in een totale ontregeling van lichaam en psyche. Wanneer het lichaam onvoldoende gevoed wordt, gaat het uiteindelijk zichzelf als het ware consumeren. Houd deze toestand lang aan dan gaat steeds meer lichaamsvet verloren. Diverse lichamelijke processen worden vertraagd om spaarzaam om te gaan met de weinige energie die het binnenkrijgt. Uiteindelijk ontstaan er meer en meer medische complicaties en psychische problemen.

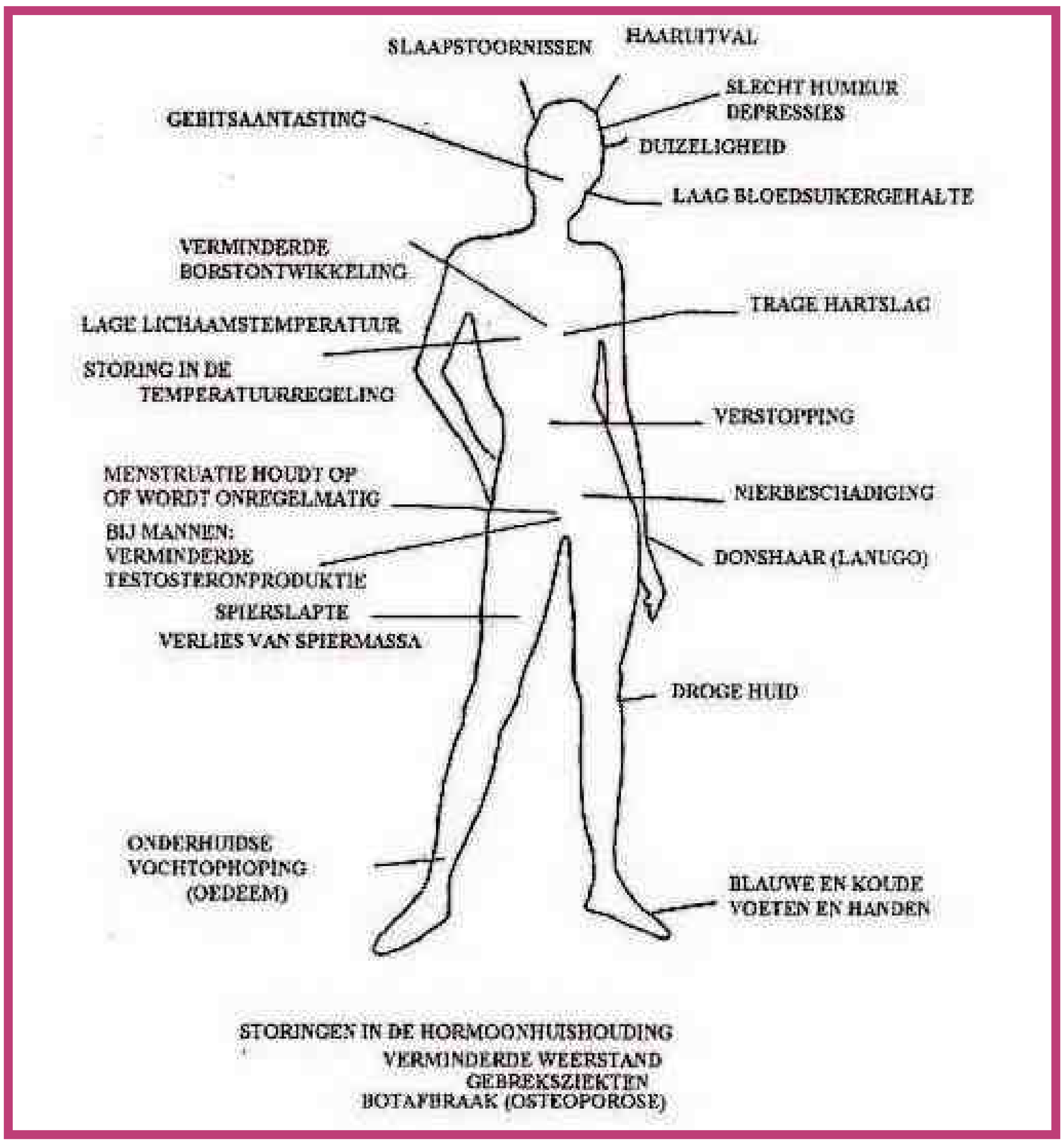

Lichamelijke problemen

Mensen die lijden aan Anorexia Nervosa krijgen op den duur dunner en brozer hoofdhaar, broze nagels, een droge huid en vele donzige haartjes op het lichaam (lanugo). Zij ervaren een gebrek aan energie/ vermoeidheid, een onregelmatige of trage hartslag wat kan leiden tot een verslechterde bloedcirculatie. Daarnaast klagen anorexia-patiënten geregeld over buikpijn, opgeblazen gevoel, obstipatie, duizeligheid, hoofdpijn, gezwollen voeten, handen of gezicht, vermoeidheid en veranderd slaappatroon, lage bloeddruk, koude voeten en lage lichaamstemperatuur waardoor men het snel koud heeft, licht in het hoofd is of zich duizelig voelt. Mensen die lijden aan anorexia zullen vaak geneigd zijn tot het drinken van koffie, thee en drankjes die rijk zijn aan cafeïne, weinig calorieën bevatten en toch een snelle energieboost kunnen geven.

Bij kinderen met anorexia kunnen de pubertijd en de groeispurt verlaat intreden. Bij (jonge) vrouwen die aan Anorexia lijden kan op den duur de menstruatie stoppen en de aandoening kan zelfs leiden tot onvruchtbaarheid.

Psychische problemen

Behalve dat Anorexia Nervosa kan ontstaan vanuit psychische problemen (zie vorige rubriek), kan het ook psychische klachten tot gevolg hebben. Niet alleen ons lichaam, maar ook onze psyche heeft voldoende voeding nodig om adequaat te kunnen functioneren. Anorexia-patiënten hebben door hun afwijkende eetpatroon vaak last van humeurigheid, zich 'down' voelen, stemmingswisselingen en tevens traagheid in denken, het ervaren van concentratie- en geheugenproblemen, evenals het niet helder kunnen denken.

Sociale problemen

Naarmate Anorexia Nervosa de overhand neemt, zullen patiënten geneigd zijn om zich steeds meer af te zonderen van vrienden en familie. Gedachten over diëten, eten en onvrede met het eigen lichaam nemen langzaam aan steeds meer tijd in beslag, waarna er nagenoeg geen tijd meer overblijft om te besteden aan vrienden, familie en andere bezigheden waar men eerder van genoot. Het leven wordt dus beheerst door het nastreven van het ideale gewicht. Echter, hoeveel men ook afvalt en hoe mager de persoon ook wordt, het is voor hem/haar nooit goed genoeg. Anorexia kan zo uiteindelijk het beroepsmatig functioneren of het functioneren op school en in de studie in de weg komen te staan.

Volgens Anton Schreurink, hoogleraar neuro-endocrinologie, speelt verslaving een belangrijke instandhoudende rol bij Anorexia Nervosa: "Bij iemand die eenmaal gek is op afvallen en bewegen is de biologische verslaving aan hyperactiviteit de belangrijkste oorzaak voor terugval en blijvende vermagering."

Ondersteuning en behandeling

Het kan onmogelijk lijken om van Anorexia Nervosa af te komen. Maar met behandeling en steun vanuit de sociale omgeving kan iemand met Anorexia weer op een gezonde manier gaan eten, terug op gewicht komen, voldoende zelfvertrouwen opbouwen en tevens zijn of haar denken over zichzelf en eten veranderen.

Aangezien Anorexia Nervosa zowel het lichaam als de psyche aangaat is een behandeling in multidisciplinair verband het beste. Dit houdt in dat er zowel artsen, psychologen, als diëtisten betrokken zijn bij de behandeling en deelname en/of steun van familieleden bij de behandeling eveneens erg belangrijk is.

Mensen met Anorexia Nervosa onderkennen hun afwijkend eetgedrag niet als zijnde problematisch en zullen daardoor tamelijk afwerend of defensief reageren op goedbedoelde adviezen.

Om de anorexia-patiënt bij te kunnen staan is daarom veel tact geboden; boze reacties, streng optreden aan de eettafel, wapperen met artikelen over de gevolgen van Anorexia Nervosa of afschrikken met opmerkingen als 'je zult doodgaan als je zo doorgaat!' zullen weinig effect sorteren.

Wat beter werkt is om uw bezorgdheid voorzichtig te uiten en de persoon te laten weten dat u een luisterend oor voor hem of haar hebt. Als de persoon eenmaal met u gaat praten, is het de kunst om te luisteren zonder te oordelen hoe onbegrijpelijk de gedachtengang ook is voor u. Negatieve reacties zullen de situatie namelijk alleen maar kunnen verergeren.

Het is goed u te beseffen dat Anorexia Nervosa vaak een uiting is van emotioneel lijden en dat de persoon deze aandoening heeft ontwikkeld als manier om te kunnen omgaan met emotionele pijn, stress of laag zelfbeeld. Beseft u ook dat u de problemen van de persoon met Anorexia niet zal kunnen oplossen, wel kunt u als rolmodel dienen door hoe u eet, sport en over uw lichaam denkt.

Ook door zelf goed geïnformeerd te zijn kunt u uw naaste beter helpen, schroom daarom niet om voor uzelf meer informatie in te winnen bij zorgverleners, opdat u Anorexia Nervosa en daarmee uw naaste beter gaat begrijpen.

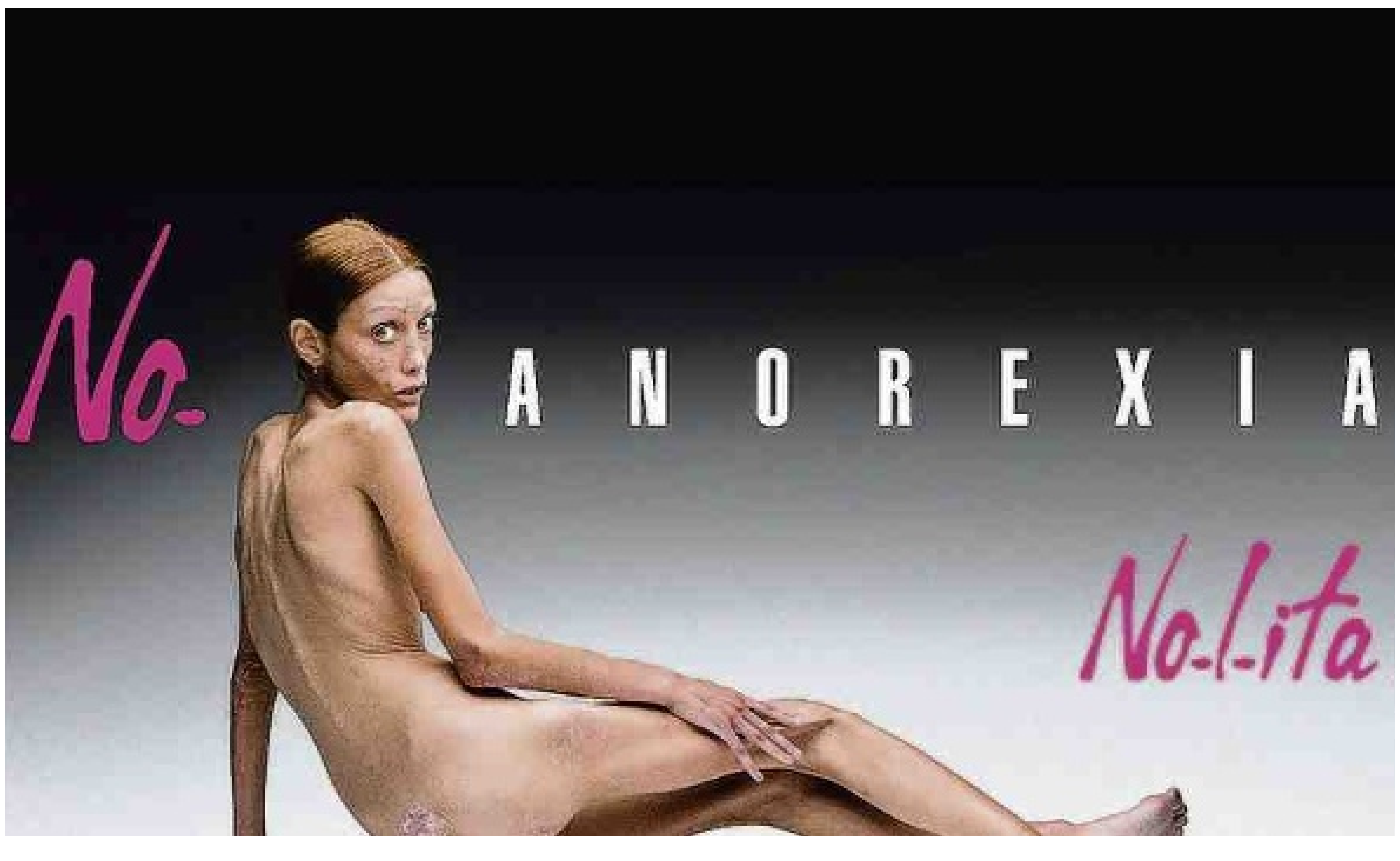

Isabella Caro stond in 2007 model voor de choquerende campagne No Anorexia van de fotograaf Oliviero Toscani. Caro leed sinds haar 13e aan anorexia nervosa en overleed in 2010. Ze woog toen, bij een een lengte van 1,64 meter nog maar 31 kilo.

Milangela Plate is psycholoog/gerontoloog.
Email: milangela.plate@takecare.an

Levenslang door seksueel misbruik (2)

Na de ervaringsverhalen van seksueel misbruik in de katholieke kerk op Curaçao (deel 1) roept journalist Robert Chesal - die het misbruik grootschalig aan het licht bracht in 2010 - op tot de erkenning van de slachtoffers. Zelf slachtoffer van misbruik weet hij dat erover praten de enige mogelijkheid is tot herstel. Deze week het tweede deel.

Tekst: Mineke de Vries

Kinderen die martelingen ondergingen terwijl een broeder naast ze een boek zat te lezen. Of kinderen die wekenlang in eenzame opsluiting in de kelders van een internaat doorbrachten. De intense eenzaamheid maakte dat ze bijna blij waren met het gezelschap van een geestelijke die ze 's nachts bezocht en liefkoosde, zo verlangend naar menselijke nabijheid in hun eenzame opsluiting. De onvoorstelbare verwarring, het schuldgevoel en het emotionele drama waaraan een kind wordt blootgesteld, betekent een levenslange lijdensweg.

Keep it happy

Het feit dat misbruikschandalen in de katholieke kerk vanaf 2010 boven tafel zijn gekomen, dat mensen hun verhaal kwijt konden, heeft gemaakt dat er enige verlichting kwam. Robert Chesal: "Wil er sprake zijn van genezing dan dient er eerst erkenning te komen voor de beschadiging die is opgelopen. In de meeste gevallen zijn de daders onvindbaar, waardoor het probleem nooit face to face besproken kan worden. Veel slachtoffers hebben de pijn toegedekt en verstopt, maar pijn toelaten is de enige manier om vooruit te komen."

Robert Chesal

Veel slachtoffers in Nederland hebben zich na 2010 kunnen uiten en zijn daardoor individueel een stuk opgeschoten. In een maatschappij als die van Curaçao is het niet zo gebruikelijk te praten over zaken als deze. Chesal: "Ik herken dat uit mijn eigen jeugd in Florida; op Curaçao kreeg ik hetzelfde gevoel. De code is: Keep it light, keep it happy, blijf lachen, alleen maar de succesverhalen. De altijd maar sterke buitenkant, de macho-cultuur. Ik heb me altijd afgevraagd hoe het kan dat macho's zelf niet kunnen zien hoe 'zwak' ze zijn. Voor mij zijn de sterkste mensen diegenen die toegeven dat ze ook zwak zijn."

Je komt de pijn niet voorbij als je deze niet eerst erkent. Daarbij komt dat de kerk zelf een geheel eigen code heeft van hoe je met pijn omgaat. "Daar zijn rituelen voor met gekunstelde taal, wazige beelden, restricties en biechtgeheimen. Hierdoor help je niemand vooruit in zijn proces."

Opgeheven hoofd

Hoe moeilijk het ook is om toe te geven dat je slachtoffer bent, Chesal roept ook de mensen op Curaçao op om de slachtofferrol te erkennen om vandaar uit te werken aan herstel, wat ieder mens verdient. Emancipatie van het slachtoffer, waarmee hij bedoelt dat je zonder gêne kunt zeggen dat je slachtoffer bent. Het is geen schande, zoals vaak wordt gedacht, maar dan moet wel het emotionele eraf, volgens Chesal. "Zie het als feit. Je kunt met opgeheven hoofd zeggen dat je slachtoffer bent, als onderdeel van het grotere geheel van wie je bent. Je hoeft je hoofd niet te buigen, je niet als gebrandmerkt mens te gedragen. Als je de pijn van het misbruik in de kerk maar ook andere pijn op maatschappelijke schaal toelaat, kom je als persoon, maar ook als land in zijn geheel verder."

Hij trekt het breder dan alleen het seksueel misbruik, omdat zoveel mensen zijn gekweld. "In vele naties, in vele mensen zit zoveel pijn die niet erkend wordt, daarvan zijn tal van voorbeelden. Om maar heel dichtbij te blijven, het slavernijverleden; de pijn van het kolonialisme wordt slechts mondjesmaat erkend en blijft generaties lang doorspelen. De één zegt dat het nu maar eens over moet zijn, de ander voelt nog altijd de pijn. Beide uitgangspunten zijn waar, maar spreek je het niet uit, blijft het op elkaar botsen."

Eén keer excuus aanbieden volstaat niet, maar pas als de erkenning permanent aanwezig is in de maatschappij komen we als geheel vooruit, pas dan is er een mogelijkheid dat een taboe op welk vlak dan ook wordt doorbroken. "Het probleem lijkt dat als iedereen slachtoffer is, niemand het is. Ik bedoel daarmee dit: toen de joden na de oorlog terugkwamen, was er geen ruimte om te luisteren naar individuele verhalen, omdat iedereen gepijnigd was. De pijn van al die mensen gaat ondergronds een eigen leven leiden."

"Maar ook ontkenning kan een rol spelen, bijvoorbeeld zoals ze in China met gehandicapte kinderen omgaan. De maatschappij wil het niet weten, dus ze worden ofwel weggestopt ofwel je doet net of het kind normaal is. Ontkenning en afwijzing enerzijds of geen ruimte voor het individuele verhaal anderzijds houdt beide in dat er geen acceptatie is en dus ook geen weg naar genezing."

Niet de mens verandert

Naast zijn dringende oproep om te praten over wat er is gebeurd ten tijde van het misbruik in de katholieke kerk van de jaren zestig tot negentig en de acceptatie van de rol van slachtoffer, benadrukt Chesal dat we ons bewust moeten blijven van het feit dat het misbruik niet uit de wereld verdwenen is. Het massale misbruik mag dan wel zijn afgenomen omdat de internaten weg zijn en er minder priesters zijn dan toen, maar dat betekent alleen dat de omstandigheden zijn veranderd, niet de mens zelf. Dat blijkt uit het feit dat er momenteel sprake is van veelvuldig misbruik in de sterk opkomende evangelische kerken. "Onder druk van snelle groei wordt niet voldoende aandacht besteed aan een gedegen check van mensen aan wie kinderen worden toevertrouwd. Datzelfde was het geval in de katholiek kerk die tussen circa 1850 (toen de katholieke kerk dezelfde status kreeg als de protestantse kerk) en 1950 een explosieve groei kende."

Er zijn nog steeds recente verhalen van mensen die zijn misbruikt, misbruik van de laatste tien, vijftien jaar. In de nieuwe, evangelische kerken, maar ook in de katholieke kerk. Want waar bleven de verbannen paters? Het is bekend dat een pater die op Curaçao jongens verkrachtte, nu in Brabant werkzaam is. De familie van het slachtoffer houdt haar mond omdat die nog altijd afhankelijk is van het geld dat ze van de kerk ontvangt en ook het verantwoordelijke bisdom zwijgt erover.

Chesal: "Zo lang de economische macht van de kerk niet afneemt, zal de rol van de kerk blijven ingebed in de economie. We kunnen het celibaat alleen niet verantwoordelijk stellen voor het misbruik; het gaat om machtsverhoudingen en een blijvend vertrouwen in de goedheid van religieuze leiders. Een voorganger geldt niet als 'normaal' mens, maar geniet als charismatische leider meer vertrouwen en daarmee macht dan we op het eerste gezicht verwachten."

Voorgangers hebben hoe dan ook, in welke tijd dan ook een bepaalde positie. Dat geldt niet alleen in de katholieke of de evangelische kerk, maar ook in de joodse gemeenschap waar Chesal zelf uit stamt.

Doorbraak naar eigen ervaring

De ervaringen die we beschreven in het voorgaande artikel deden wat met Robert Chesal. Zo betekende het verhaal van de Curaçaose Felida voor hem persoonlijk een doorbraak. Hij was onder de indruk van de moed van deze man om op zoek te gaan naar zijn dader. De vraag die de Curaçaose Cora hem stelde of hij zelf bereid zou zijn om zijn verhaal te vertellen als hij in haar schoenen stond, deed hem besluiten in zijn eigen verleden te gaan graven. Door alle verhalen kwam Chesals jeugd terug, waarin ook sprake was van seksueel misbruik. Deze ervaringen plus het feit dat hij in december 2010 op Curaçao was voor het optekenen van de verhalen, maakte zijn keerpunt duidelijk.

"In die hete natte decembermaand van 2010 werd ik teruggeslingerd naar mijn eigen jeugd in Florida, waar dezelfde broeierigheid heerste, er viel een deken van vochtige warmte over me heen." De zoektocht naar seksueel misbruik in de katholiek kerk werd een zoektocht naar zijn eigen verleden, waarin hij ten prooi viel aan een pedofiel, een parttime muziekleraar op de joodse school. Deze Rick nam hem mee naar zijn huis, zogenaamd om daar gitaar te spelen, drogeerde hem om hem vervolgens te misbruiken.

"Ook hier gold dat er een tekort was aan mensen en zonder check werden er leraren aangenomen. Ook deze muziekleraar behoorde tot het 'soort' dat bewust werk opzoekt waar kinderen aanwezig zijn", aldus Chesal, die wanhopige pogingen deed met de leraar in contact te komen, maar die tot op heden op niets uitliepen.

Troostprijs

In zijn in 2012 verschenen boek Een verzwegen verleden doet hij verslag van de zoektocht, die begint bij het aan de kaak stellen van het misbruik in de kerk maar steeds meer zijn persoonlijke zoektocht wordt. Door deze zoektocht komt hij bovendien achter een pijnlijk feit: zijn vader blijkt niet zijn echte vader te zijn. Chesal zit op dit moment middenin de zich opstapelende emoties die alle zijn onder te brengen onder de noemer van de onuitspreekbaarheid der dingen, zoals hij het omschrijft.

"De onuitspreekbaarheid zit in het feit dat mijn moeder een relatie bleek te hebben buiten haar huwelijk, van wie ik het product ben, iets wat ze mij nooit heeft verteld. De onuitspreekbaarheid zit ook in het verdriet van mijn vader, die mij moest opvoeden, maar voor wie ik dagelijks het levende bewijs was van het overspel. Ik voel me een troostprijs, die het middelpunt is van liefde en verdriet. Ik ben gemanipuleerd door mijn moeder en probeer medeleven met haar te voelen, wat moeilijk is omdat zij inmiddels is overleden."

Het feit dat dit Chesal is overkomen, heeft naar eigen zeggen gemaakt dat hij journalist is geworden "Ik wilde altijd speuren, altijd onderzoek doen omdat ik levenslang een basisgevoel had dat er iets niet klopte: someone is not telling me something."

Trauma nooit weg

Zijn eigen ervaringen, de onthullingen over zijn verleden, maar ook de verhalen van zo vele beschadigde mensen is voor Chesal aanleiding zijn weg verder te zoeken in de journalistiek, ook na zijn ontslag in 2012 vanwege de reorganisatie van de Wereldomroep. Hij wil zich specifiek richten op zaken rond het menselijk lichaam, van seksueel misbruik tot euthanasie en de keuzevrijheid van vrouwen.

"Een misbruikverleden sluit je nooit af als je de erkenning die je zoekt nooit hebt gekregen. Geen misbruikslachtoffer is er ooit mee klaar, je kunt het niet vergeten, het trauma gaat nooit weg. Het enige dat je kunt doen is er bewust mee omgaan. De onuitspreekbaarheid der dingen, dat is wat ik door de journalistiek bespreekbaar wil maken. Verhalen vertellen aan elkaar, kwetsbaar durven zijn, oog in oog staan met elkaar en van daaruit de acceptatie van mens tot mens, van volk tot volk."

Robert Chesal - Een verzwegen leven. De dramatische waarheid achter de façade van een gewone familie
Bertram + de Leeuw Uitgevers, 2012, ISBN 9789461560957

Reageren op dit artikel kan via info@minekedevries.com. De mails zullen worden doorgestuurd naar Robert Chesal en Joep Dohmen en discreet worden behandeld.

Inspiratie

Van beeldbouwen naar beeldhouwen

Wie kent ze niet, de dames van Hortence Brouwn. Verspreid over het eiland zitten ze op bankjes, onder meer bij Kura Hulanda en Landhuis Cerrito van de Orco Bank. Niet zelden worden ze gegroet als ware ze echt. De ontdekking dat het beelden zijn komt pas later, als men verontwaardigd opmerkt dat ze niet teruggroeten.

Tekst: Victorine Stille Foto's: Ken Wong

Zulke beelden maakt Hortence Brouwn zelden meer; ze houdt zich nu voornamelijk bezig met abstracte beelden, gehouwen uit steen. Brouwn: "Ik ben ooit begonnen met beeldbouwen in mijn geboortestad Paramaribo. Ik bouwde mijn beelden met klei. Daarna, in Nederland, ben ik overgestapt naar beeldhouwen, dus echt van buiten naar binnen werken en dat is wat ik nu nog het meeste doe. Ik heb een kleine werkplaats bij mijn huis, maar aan mijn grote beelden werk ik dinsdags en donderdags bij Landhuis Bloemhof, daar sta ik mijn beelden te hakken." Lachend voegt ze eraan toe: "Dinsdag en donderdag hakdag."
Zoals de meeste kunstenaars heeft Brouwn naast haar kunstopleiding nog een extra opleiding gedaan, om er zeker van te zijn dat er brood op de plank kwam. Van huis uit wist ze al dat het kunstenaarsbestaan hard werken was. Haar broer is de met name in Europa bekende kunstenaar Stanley Brouwn. Naast haar kunstopleiding heeft ze de Pedagogische Academie gevolgd en wiskunde gestudeerd. Tot aan haar pensioen halverwege de jaren negentig doceerde ze wiskunde op verschillende middelbare scholen op het eiland. Dat de familie Brouwn twee kunstenaars voortbracht is niet verwonderlijk. Creativiteit is hen met de paplepel ingegoten. Gedurende het weekend maakte haar vader, eigenaar van een LP-zaak, vaak tuindecoraties. Tot groot ongenoegen van Hortences moeder gebruikte hij daarvoor haar puddingvormen die hij volgoot met cement.

Ziekenhuis

In de tijd van haar docentschap werkte ze voornamelijk in haar vrije tijd aan haar beelden. Nu ze met pensioen is vrijwel dagelijks. Brouwn: "Grappig genoeg liggen wiskunde en mijn beeldhouwkunst niet eens zo ver uit elkaar. Het gaat om het oplossen van vraagstukken. En soms, net als bij wiskunde, krijg ik een beeld niet 'opgelost', dan zijn de verhoudingen nog niet in balans. Zulke beelden gaan dan naar het ziekenhuis." Daarmee bedoelt Brouwn een hoekje in haar tuin waar de beelden terechtkomen, waaraan iets niet klopt. Na verloop van tijd vindt ze de oplossing en haalt ze de sculptuur uit het ziekenhuis en die wordt dan letterlijk en figuurlijk beter gemaakt.

Omhelzing

Alhoewel ze haar bekende dames nu niet meer maakt, zijn haar abstracte beelden nog steeds voornamelijk vrouwen. "Vrouwen en mensen in het algemeen zijn mijn grootste inspiratiebron. Vroeger werkte ik heel realistisch en maakte ik ook veel portretten. Dat vind ik nu minder interessant, ik houd er namelijk van om mijn fantasie te moeten gebruiken. Toch was mijn realistische periode absoluut voorwaarde voor mijn abstracte kunst", aldus Brouwn. Mensen staan voor Brouwn symbool voor contact. Brouwn: "Als ik mensen zie, wil ik met ze praten en contact met ze maken, vandaar dat de 'omhelzing' ook een terugkerend thema is in mijn kunst. Dat is voor mij de puurste vorm van contact, het overdragen van warmte." Grote voorbeelden voor haar zijn Henry Moore en Lynn Chadwick. Van beide kunstenaars zijn invloeden in haar werk terug te vinden, met name de geometrische vormen in de beelden van Chadwick. "Toch weer

Culturele Agenda

Alkali Ensemble

Het Alkali Ensemble geeft tot 1 juni meerdere concerten op Curaçao. Op 25 mei om 18.30 uur op het Wilhelmina Plein een gratis concert, tussen 27 en 31 mei schoolconcerten en workshops, op 29 mei om 14.00 uur in het Roland McDonald Huis en op 31 mei in het WTC om 20.00 uur.

Vrijheid van geloof

Wereldwijd wordt jaarlijks op 18 mei de Internationale Museum Dag gevierd door de 26.000 leden van de ICOM (International Council of Museums). Het thema voor 2013 is: Musea (herdenken + creativiteit) = Sociale Verandering. Het Joods Cultureel Historisch Museum organiseert dit jaar een tentoonstelling om dankbaarheid te tonen aan het Huis van Oranje die aan de joden die verdreven werden uit Spanje een veilig plek te geven. Een zeer gewaardeerde en sociale geste van de toenmalige regeerder van het Huis van Oranje. De eerste twaalf families die in 1651 op Curaçao aankwamen mochten hun geloof in een tolerante en multiculturele samenleving uitoefenen. Gedurende elke Shabbatdienst wordt sindsdien in de synagoge, uit dankbaarheid en ter ere van het Huis van Oranje, een speciaal gebed opgedragen voor de genoten gelofsvrijheid. Het gebed wordt voorgelezen in het Hebreeuws en Portugees, de taal toentertijd gesproken door de Sephardische joden. Tot en met 31 mei zijn in een tentoonstelling de vele voorwerpen van 'Het Huis van Oranje' te bewonderen. De openingstijden zijn van 09.00 tot 16.30 uur. Entree: 10 dollar per persoon, maar gratis voor ingezetenen met ID; Zaterdag en zondag is het museum gesloten. Gedurende de tentoonstelling krijgt elke bezoeker een 'koninklijke' boekenlegger met de complimenten van het Joods Museum zolang de voorraad strekt.

Under the Pier - Tanya Haynes

'Bai Bin'/ 'Where Air meets Water'

Mimi van Bindsbergen gaat na vijf jaar terug naar Nederland met blijvende herinneringen aan Curaçao, het landschap en de mensen. "De ervaring hier opgedaan zal ik altijd met mij meedragen waar ik ook ga. Schilderijen met de aarde, het rode zand, het koraal en het onderwaterthema heeft gemaakt dat ik mijn palet moest aanpassen", aldus Van Bindsbergen. Vandaar dat ze nu vele blauwtonen gebruikt in haar werken. Een deel van deze expositie is in samenwerking met Tanya Haynes en draagt de titel 'Where Air meets Water'. Het idee ontstond met de wens Curaçao boven en onder water te verkennen, hetgeen resulteerde in de bijzondere overgang van lucht naar water. Nog tot 7 juni is deze tentoonstelling te bezichtigen in de Mon Art Gallery in het Rif Fort. Zondag 26 mei zullen beide kunstenaars aanwezig zijn in de gallery van 11.00 tot 14.00 uur.

Rondleidingen Ascencion

Stichting Vormingscentrum Landhuis Ascension organiseert op donderdag 30 mei rondleidingen door het fraai gerestaureerde en gemeubileerde landhuis. Vanaf 08.30 uur staat de koffie klaar. De beheerder brengt u op de hoogte van de bijzonderheden en wetenswaardigheden van het Landgoed Ascencion en de flora en fauna in het omliggende natuurgebied. De rondleiding duurt ruim een uur. Deelname is 10 gulden per persoon. Koffie, cake en limonade zijn bij aankomst inbegrepen. Deelname is uitsluitend mogelijk bij opgave via tel. 864 1950 of 5187265 of per mail: info@landhuisascencion-curacao.com

Expositie 'Franje van Oranje'

Om de troonswisseling en de betekenis van de monarchie door de ogen van de kunstenaar te laten zien, organiseert Landhuis Bloemhof een groepsexpositie. De kunstenaars waren ook uitgenodigd om een passende naam te bedenken voor deze koninklijke expositie. Uit de vele creatieve inzendingen is de winnende titel 'Franje van Oranje' verkozen, die door Evelien Sipkes werd bedacht. In deze expositie doen zowel kunstenaars die al langer een band hebben met Bloemhof als enkele amateurs, debutanten, mee die speciaal uitgenodigd zijn nieuw werk in te leveren. In totaal doen er 27 kunstenaars mee met een breed scala aan materiaal. De kunstenaars zijn Annemieke Dicke, Babs de Brabander, Ans Mezas-Hummelink, Brigitte Wawoe, Ellen Spijkstra, Evelien Sipkes, Garrick Marchena, George Struikelblok, Gloria Luz de Waal, Goilo Brothers, Gwen Anderson, Julie Kooyman, Krista van der Meijden, Margo Nelissen, Marianne Faydherbe, Marjon Wegman, Martie Genger, Michèle Russel-Capriles, Myrna Moreno, Nicoline Winkel, Philippe Zanolino, Rubina Welvaart, Saida Hernandez, Serena Israel, Tanya Haynes en Wigberto Lopez.
Landhuis Bloemhof is zeer verheugd met het grote aantal en de diversiteit van de ingezonden werken, waarin de kleur oranje centraal staat. U bent allen uitgenodigd om de expositie te bezoeken.

Recital viool/piano-duo

Het viool/piano-duo Eva Weertman en Eugene Harvey geeft op 30 mei een recital.
De organisatie belooft een gezellige avond met een (gratis) glas wijn vooraf. Ook worden er bekende stukken gespeeld die meegezongen kunnen worden.
In het klassieke programma worden onder meer 'De zomer' van Vivaldi en 'Kol Nidrei' van Bruch gespeeld. Het concert vindt plaats in de kloostertuin van de St. Augustinushof (tegenover de kathedraal) en begint 30 mei om 19.00 uur.

Antigone

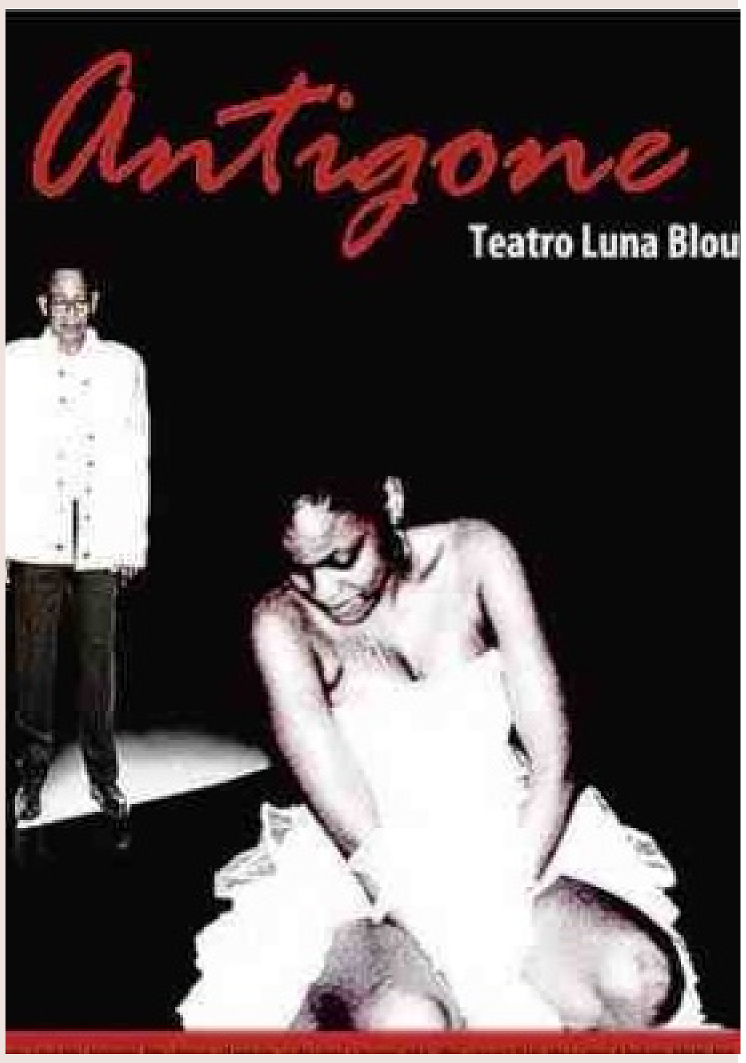

Antigone is gebaseerd op de Griekse mythologie waarbij de twee broers van zus Antigone, Eteocles en Polycines, met elkaar vechten om de troon van Thebe. Afspraak is dat de ene broer een jaar regeert en de andere het volgende jaar. Eteocles wil echter geen afstand doen van de troon, waarop Polycines een oorlog begint tegen zijn eigen broer met een fatale afloop voor beiden. Polycines mag van de troonopvolger, zijn oom, niet begraven worden. Om hem toch zijn zielenrust te gunnen, doet zijn zus dit toch. Antigone is een productie van Teatro Luna Blou en La Tentashon, geregisseerd door Albert Schoobaar met de acteurs Gibi Bacilio (Creon), Tisjaira Martina (Antigone), Crisen Schore (Ismene), Gregory Ustasia (Hemon), Rina Penso (Tireisias), Roy Colastica, Norma Cova, Germain Pieternella, Jason Obispo, Hubert Rosini, Germain Pardo, Aldaïr Pieters, Clarice Henry, Ronessa Marten, Christine Rafaela, Neetje van Putten, Siki Bentura, Ayixa Zimmerman, Shardenis en Shardenia Felicia.

De voorstelling wordt bij Luna Blou opgevoerd op vrijdag 31 mei. Kaarten à 27,50 gulden zijn verkrijgbaar bij de kassa van Luna Blou.

Nieuws op cultureel gebied? Stuurt u uw info zo spoedig mogelijk naar agenda.cultuur@gmail.com

Eardly van der Geld:

‘Meer kennis, meer begrip’

Eardly van der Geld werd geboren op Curaçao, bracht zes jaar van zijn jeugd door in Suriname, verhuisde terug naar Curaçao om op zijn achttiende naar Nederland te gaan om te studeren. Daar werd hij geconfronteerd met de cultuurverschillen tussen Antillianen, Surinamers en Europese Nederlanders. Vooral het gebrek aan kennis over elkaar, spoorde hem aan zich te verdiepen in de geschiedenis van de voormalige kolonies. Dit resulteerde dit jaar in zijn boek Curaçaos Bloed.

Tekst en foto: Elisa Koek

“Een boek dat moet bijdragen aan de kennis van Nederlanders over het koloniale verleden. Een flinterdun beginnetje voor meer begrip voor anderen in de samenleving”, zegt hij zelf over het boek. Van der Geld was vorige week op Curaçao om zijn boek te promoten. Stichting NAAM hielp Van der Geld in het kader van 150 jaar afschaffing van de slavernij, met de presentatie van zijn boek.

Eardly van der Geld is typisch een persoon waar mensen zich bij afvragen waar hij vandaan komt: een lichtgetinte man met dikke lippen, borstelige wenkbrauwen en een smal gezicht. Zodra hij zijn mond opendoet, vergroot die onduidelijkheid door zijn perfecte, bijna bekakte, Nederlands. Dit laatste heeft volgens de schrijver, die in Nederland eigenaar is van een administratiekantoor, in zijn voordeel gewerkt. “Doordat ik de Nederlandse taal goed beheers en gemakkelijk uit mijn woorden kom, ben ik minder snel slachtoffer van discriminatie in Nederland. Daarbij ben ik assertief en pik in niet alles. Ik ben zelf maar één keer gediscrimineerd. Ik mocht een discotheek niet in en moest lid worden, maar toen ik hierop doorging, mocht ik uiteindelijk doorlopen. Helaas zie ik vaak om me heen dat jonge Surinamers en Antillianen worden geweigerd door de uitsmijter. Meestal is dit in opdracht van de discotheekhouder en is het niet eens iets waar een portier zelf voor kiest. De weigering bij die populaire discotheek met dat ene leuke meisje werkt bij de jongens averechts. Ze krijgen een gevoel van agressie, omdat ze geen weerwoord hebben.”

De goede beheersing van de Nederlandse taal is iets dat Van der Geld aan zijn tijd in Suriname te danken heeft. “Generaties lang mocht er geen Sranang Tongo gesproken worden. Ouders wilden niet dat dit door hun kinderen werd gesproken. Er moest Nederlands gesproken worden, want daar kwam je verder mee. Hoewel ik het onzin vind dat kinderen geen Sranang mochten praten, heeft het er wel voor gezorgd dat Surinamers veel beter Nederlands spreken. Surinamers hebben daar nu voordeel van in Nederland.” Inmiddels woont Van der Geld meer dan 35 jaar in Nederland, is getrouwd met een Nederlandse en heeft drie volwassen kinderen. “Ik weet nu dat ik met mijn vrouw ben om wie ze is, maar ik heb me weleens afgevraagd of ik niet met die blonde meid was, omdat mijn oma mij dat had geleerd. Er werd ons geleerd ‘drecha rasha’, verbeter je ras. Een hint om te trouwen met een lichtere partner omdat dat meer voordelen gaf. Eigenlijk haal je je eigen cultuur en ras zo naar beneden. Dit begon al in de slaventijd toen er dertien verschillende begrippen waren voor getinte mensen, verlopend van zwart naar wit. De lichte variant was standaard de baas over de donkere. Andere gewoontes die uit de slaventijd stammen zijn het wegkijken als blanken je aankijken, niet je mening geven of het geven van een slap handje. Dit zijn wortels die stammen uit de slaventijd, maar die nog steeds in de cultuur zitten.”

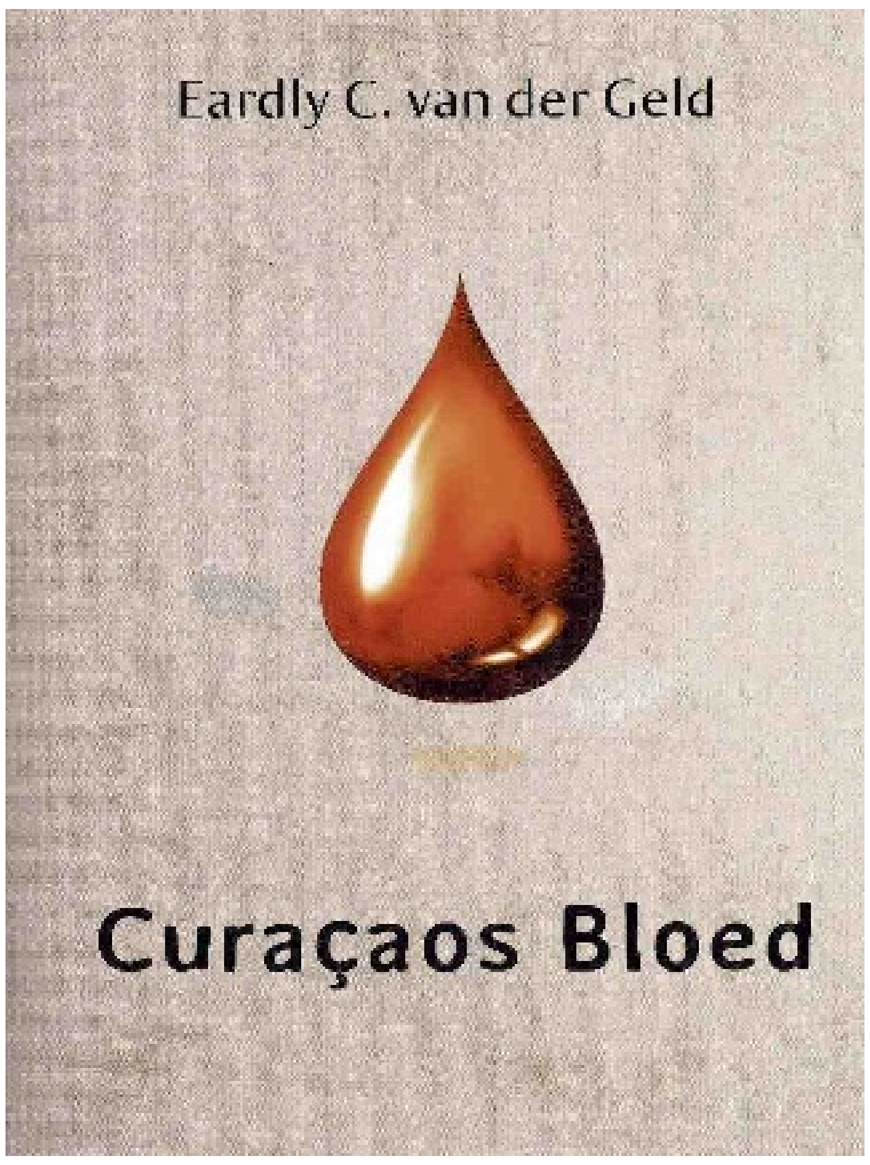

Gebrek aan kennis

“Ik denk dat maar een klein deel van de Nederlanders echt weet wat er allemaal is gebeurd in de slaventijd”, meent Van der Geld over het gebrek aan kennis in Nederland over de Antilliaanse en Surinaamse cultuur en geschiedenis. “Er wordt weinig over het slavenverleden geleerd op school en mensen wuiven het weg terwijl veel Antilliaanse en Surinaamse gewoontes terug te leiden zijn naar die tijd. Ook verkijken veel mensen zich op de gelijkenis tussen de Surinaamse en Curaçaose geschiedenis. De landen worden over één kam geschoren terwijl er in Suriname plantages van 300 á 400 slaven waren die onder een ontzettend streng regime leefden. Op Curaçao was alles kleinschaliger. In Suriname golden harde straffen en lichamelijk was het werk slopend. Ook was het ten strengste verboden om een eigen (slaven)taal te spreken in Suriname. Veel Antillianen beheersen het Nederlands minder goed, omdat zij ook Papiaments mochten spreken. Op Curaçao was het regime iets minder streng en slaven communiceerden veel in hun eigen taal. Het taboe was veel minder groot. De grote lijnen van de Surinaamse en Curaçaose geschiedenis komen wel overeen, maar toch verschilden de omstandigheden tussen de koloniën veel. Veel van deze zaken zijn echter niet wetenschappelijk bewezen, omdat de geschiedenis verteld wordt door de overwinnaar. Ik heb er veel literatuur op moeten naslaan en met veel mensen moeten spreken om meer te leren over die tijd.”

Sinds tien jaar is Van der Geld actief bezig met onderzoek naar de Antilliaanse en Surinaamse geschiedenis en dit resulteerde in het voorzitterschap van Cultureel Erfgoed Caribisch Gebied en Nederland (CECN). De stichting begon met een groep Antillianen, Surinamers en mensen van de universiteit in Tilburg die gezamenlijk in de geschiedenis van hun wortels dook. Het eerste project was het boek Tweede Wereldoorlog in de West. Het boek beschrijft de belangrijke rol van Curaçao en Aruba ten tijde van de oorlog vanwege de olieraffinaderijen. Ook waren er Antillianen en Surinamers actief in het verzet, iets dat niet bij iedereen bekend is. “We waren net op tijd met dit onderzoek, want veel mensen die ons hebben geholpen zijn inmiddels overleden. In Nederland is er veel geschreven over de oorlog, maar bijna niets over de Antillen. Dit terwijl 40 procent van de benzine voor de vliegtuigen geleverd werd door de Antillen en Duitsers probeerden met U-boten de scheepskonvooien met benzine naar Engeland tegen te houden.” Tijdens het onderzoek voor dit boek, begon de interesse in de geschiedenis bij Van der Geld steeds meer te kriebelen: hij wilde meer.

“Toen we met dit boek bezig waren, is voor mij echt het gevoel gegroeid dat er meer moest gebeuren met onze geschiedenis. De meesten van ons deelden dat idee en we zijn de stichting Cultureel Erfgoed Caribisch Gebied en Nederland begonnen. Binnen deze stichting begonnen we met workshops over slavernij op scholen, omdat ook hier een deel kennis mist. Een derde project van CECN was de digitalisering van 25.000 foto’s van de Fraters van Tilburg.”

‘Hoe meer discussie, hoe beter’

Van der Gelds eigen ervaring met zijn cultuur, geschiedenis en wortels, zette hem aan om het boek Curaçaos Bloed te schrijven. “In september heb ik het boek in Nederland gepresenteerd en ik merkte dat er veel discussie ontstond. Dit is de bedoeling: hoe meer discussie er is, hoe beter dit is voor de algemene historie die nog gevonden moet worden. Mensen zijn geïnteresseerd en ontdekken details over de geschiedenis waar ze geen kennis van hadden. Het werpt een nieuw licht op veel dingen en prikkelt de lezers. Mijn hoop is ook dat mijn boek mensen aanspoort om te gaan schrijven. Door te lezen kan je kruipen in de huid van de hoofdpersoon en kan je voelen wat bijvoorbeeld een Curaçaoënaar meemaakt als hij wordt geweigerd bij een populaire club.”

Van der Geld hoopt dat de gemeenschappelijke geschiedenis van het hele Koninkrijk uiteindelijk overal bekend wordt, omdat dit kan bijdragen in het oplossen van integratieproblemen. “De informatie in Nederland is erg gefragmenteerd. De één weet veel over Suriname, een ander over Curaçao, maar bijna niemand kent de hele geschiedenis. Daarom is het belangrijk dat we nu onderzoek gaan doen voordat de gemeenschappelijke geschiedenis vervaagt. Er is wel onderzoek gedaan, maar veelal door Nederlanders en dit beeld klopt niet helemaal. Academici van Antilliaanse en Surinaamse oorsprong moeten zelf onderzoek gaan uitvoeren uit interesse voor hun eigen achtergrond. Uit die onderzoeken moeten vervolgens publicaties komen die gebundeld kunnen worden en leiden naar vaste informatie. De overheid moet dit als lesmateriaal verspreiden zodat er van jongs af aan een breder beeld ontstaat over de geschiedenis en verschillende culturen. Door meer informatie te verstrekken, komt er meer nuance. Dit resulteert in meer ruimte voor integratie. Iemand die blank is uit een blanke buurt heeft dan toch meer achtergrondinformatie over een sollicitant met een naam die hij niet kan uitspreken. Ook die mensen verdienen een kans en door meer kennis, komt er meer begrip

Drie thuislanden

Behalve meer schrijven, wil Van der Geld in de toekomst schipperen tussen zijn drie thuislanden Curaçao, Suriname en Nederland. “Ik zou het liefst om de drie maanden heen en weer reizen. Dat is een goede periode om alles in me op te nemen, de ontwikkelingen te laten doordringen en een diepteonderzoek te doen. Ik hoop ook dat mijn kinderen een tijdje op Curaçao of in Suriname gaan wonen zodat ze hun roots kunnen uitdiepen. Mede door hen was ik in staat mijn boek te schrijven en ze zijn erg geïnteresseerd in de landen van hun vader.” Kiezen tussen één van die landen is voor de schrijver niet te doen. “Op Curaçao heb ik familie en ken ik de taal. Ook heb ik hier veel meegemaakt en inspireert het eiland me. In Suriname heb ik hetzelfde: ook daar spreek ik de taal, heb ik familie en kan ik uren spenderen in het prachtige binnenland. In Nederland heb ik het grootste deel van mijn leven gewoond, mijn eigen gezin woont er en mijn vrouw is Nederlandse. Veel mensen zouden in mijn geval zeggen dat ze zweven tussen drie landen, maar voor mij voelt het alsof ik drie wortels heb. Ik voed me aan iedere wortel op mijn eigen manier en dat maakt me sterk.”

Letra

Drie goede romans

Binnenkort verschijnen drie buitengewoon goede romans in Nederlandse vertaling.

Taiye Selasi

Taiye Selasi (van Ghanees-Nigeriaanse komaf) schreef een fantastische debuutroman ‘Ghana must go’. Vanwege de dood van hun Ghanese vader, komen de kinderen die verspreid over de planeet woonden, terug naar huis. Ieder met een eigen verhaal over een eigen leven elders, inclusief raadselen, levensleugens en innerlijke conflicten. Een roman over existentiële vragen: waar komen we vandaan, wie zijn we en waar gaan we heen, individueel en samen. Ook een roman over de betekenis van liefde en engagement. Bespreking in de Ñapa volgt.

Jesus Carrasco

Jesus Carrasco (Spanje) debuteerde met een prachtige roman over vluchten en ontdekken welke krachten ons leven bepalen. Intemperie (De Vlucht) gaat over een jongetje die voor een pedofiele rechter op de vlucht slaat en probeert te overleven in een dorre woestijn. Daar wordt hij geconfronteerd met de meest elementaire aspecten van het bestaan en met onmogelijke morele conflicten. Een zeer indringend en beeldend geschreven verhaal. Binnenkort in de Ñapa besproken.

Mikhail Shishkin

Mikhail Shishkin, een van de bekendste hedendaagse Russische auteurs, publiceerde Pismovnik, letterlijk ’brievenbundel’. Het bevat de brieven tussen Volodya en Sashenka. Volodya vecht in het Russische leger een verre oorlog in China rond 1900 en wordt geconfronteerd met de verschrikkingen die een oorlog eigen zijn. Hij observeert hoe mensen, met de dood continu zichtbaar aanwezig, zin aan hun leven geven. De liefde voor Sashenka houdt hem staande. Sashenka, zo merken we gaandeweg, leeft in de tegenwoordige tijd. Ze koestert idealen en ze koestert het leven, maar wordt stap voor stap ontnuchterd. We merken ook dat ze niet op elkaars brieven reageren. Zo worden we in twee parallelle werkelijkheden geïntroduceerd die toch op elkaar betrokken zijn en ook gelezen kunnen worden als twee dimensies van dezelfde werkelijkheid. Deze briefroman bevat geen verhaal. Het is een fascinerende literaire verbeelding van universele thema’s.

Ars Poëtica

Pril

Je wordt wakker,
enkel stilte.
Je kijkt om je heen,
de bekende dingen.
Een blik door het raam:
geen vuiltje aan de lucht.
Aan deze dag is nog niets stuk.
Nu heel voorzichtig opstaan.

Theo Olthuis

Huntu Kòrsou

Gezondheid, ons geluk voor het leven (1)

Niets is zo waardevol als onze gezondheid. Want een goede gezondheid verkleint het risico dat wij 'besmet' worden met allerlei ziekten zoals hart- en vaatziekten en kanker. En niet te vergeten, het draagt ook bij aan een langere levensduur. Informatie die u allemaal wel weet, hier is niets nieuws aan.

Tekst: Shakti-Aroena Lakhi

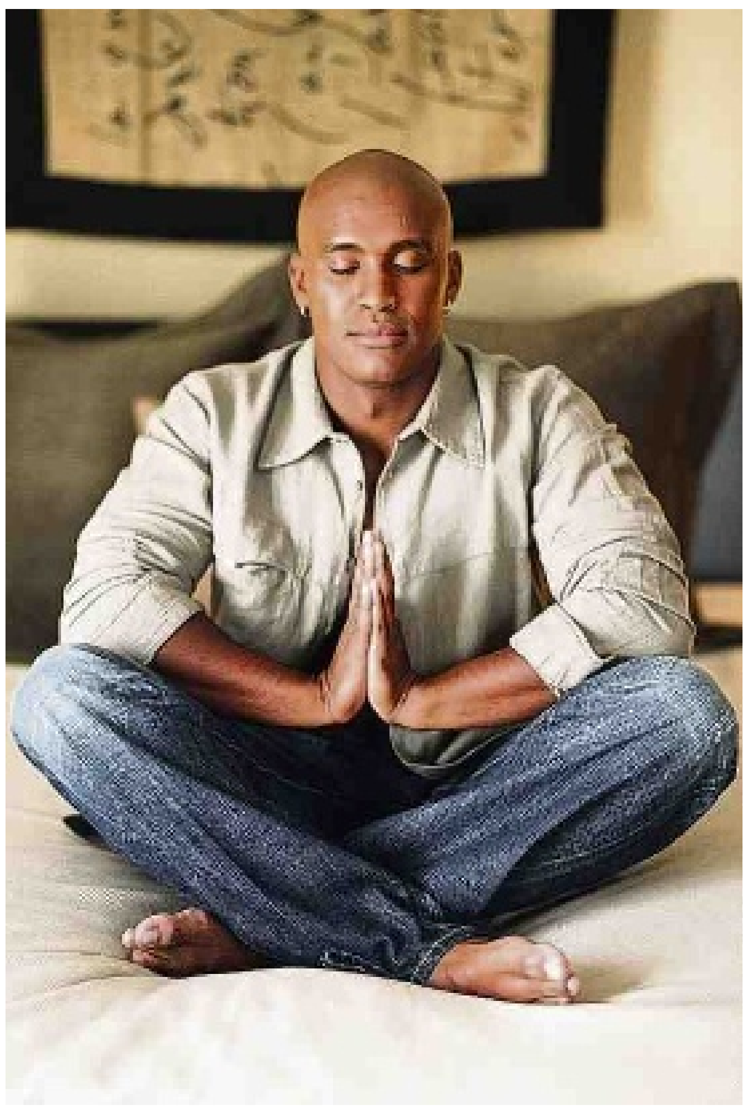

Mindfulness hoort ook bij gezond leven.

Maar hoe komt het dat ondanks dat wij dit weten, wij toch een ongezonde leefstijl hebben ontwikkeld? Cijfers van Curaçao zijn mij niet bekend, maar mijn indruk is wel dat mensen hier gemiddeld aan de dikke kant zijn. Wij eten met z'n allen veel te weinig groente en fruit met de smoes dat dit allemaal te duur is. Bovendien is op elke hoek van de straat wel een fastfoodketen aanwezig. Waarom moeilijk doen met koken als om de hoek toch snel een kant-en-klare maaltijd uit de muur besteld kan worden? Bewegen, dat is een doodzonde. Het liefst zitten wij de hele dag in de auto en maken liever een ritje met onze heilige koe langs het strand dan een baantje te trekken in zee. Of wij zitten de hele dag in de drukte en nemen niet de tijd om een stiltemoment in te lassen, het bezinningsmoment van de dag. Uiteindelijk worden wij opeens overvallen door een hartstilstand en zijn daar dan op de koop toe verbaasd over. Lieve mensen wat zijn wij eigenlijk toch een raar volk.

Waarom wij ons zo gedragen laat ik aan de psycholoog over wat ik immers niet ben. Wel wil ik ingaan op de verschillende manieren van gezond leven. Laat ik beginnen met voeding, onze dagelijkse brandstof. Een bekende slogan is die van: 'Eet dagelijks 2 ons groente en 2 stuks fruit'. Hier ben ik het zeker mee eens. Persoonlijk vind ik dat dit het minimum moet zijn en het liefst biologisch. Op ons eiland kan je dit op verschillende plekken zoals Finca del Sol en supermarkt Vreugdenhil kopen.

Voldoende beweging is het volgende. Elke dag een half uur bewegen zorgt ervoor dat je lekkerder in je vel zit en het is bovendien ook goed voor je portemonnee, want het scheelt je een aantal doktersbezoeken per jaar. Dankzij het heerlijke klimaat kan je van alles doen hier. Van hardlopen tot zwemmen. En zelfs fietsen wordt, ondanks de grote afwezigheid van fietspaden, steeds populairder.
Mindfulness is het laatste in het rijtje van manieren om gezond te leven. De website www.simplifylife.nl legt dit zo simpel mogelijk uit: "Je kan je gedachten niet stoppen, maar je kunt wel stoppen ze te geloven. Dat is eigenlijk de kern van 'mindfulness' of aandachttraining." Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat mindfulness samenhangt met persoonlijk welbevinden. Nou, wie wil dat niet.

Als iemand mij vraagt hoe hij persoonlijk een bijdrage kan leveren aan een 'better quality of life' dan zeg ik zonder wikken of wegen: "Zorg voor jezelf." Want een goede gezondheid is ons hoogste goed, ons geluk voor het leven. Want dit is de eerste stap richting ons Dushi Kòrsou. Daarom besteed ik de komende weken in mijn columns aandacht aan organisaties en mensen die u kunnen ondersteunen op uw pad van gezondheid en geluk.

Ir. Shakti-Aroena Lakhi is voorzitter en medeoprichtster van Huntu Kòrsou. Een stichting die zich inzet voor een 'better quality of life' op Curaçao. Meer lezen over dit initiatief: www.huntu-korsou.org en www.facebook.com/HuntuKorsou .

Milieu

Come-back van grijze walvis

Een Grijze walvis voor de kust van Baja California, Mexico. De soort werd tot voor kort niet zuidelijker dan de kusten van Californië en Mexico waargenomen.

Voor het eerst sinds de 18e eeuw is een grijze walvis gespot ten zuiden van de evenaar. Het nieuws kan een hoopvol teken zijn dat de soort zich aan het herstellen is na eeuwen van walvisjacht.

De soort werd tot voor kort niet zuidelijker dan de kusten van Californië en Mexico waargenomen.

Grijze walvissen leven in het noordpoolgebied en de noordelijke Stille Oceaan, en trekken in de winter naar de kust van Californië of Mexico. Ooit leefden ze ook in de Atlantische Oceaan, maar in de achttiende eeuw werden ze daar helemaal uitgeroeid. Sindsdien is de soort niet meer gezien op het zuidelijk halfrond. Tot vorige week, toen organisatoren van walvistoerisme voor de kust van Walvisbaai in Namibië een ongewoon exemplaar ontdekten. Ze namen foto's van wat een grijze walvis leek. Zondag konden wetenschappers het nieuws bevestigen.

Klimaatverandering
De ontdekking leidt tot flink wat speculatie onder mariene biologen over de afkomst van het dier. Het nieuws is een hoopvol teken dat de soort zich na eeuwen van nietsontziende jacht herstelt en weer terugkeert in de Atlantische Oceaan. Maar het kan ook een gevolg zijn van de klimaatverandering. Sommige wetenschappers vermoeden dat het dier afkomstig is uit de Stille Oceaan en via het noorden van Canada naar de Atlantische Oceaan kon zwemmen dankzij de krimpende ijskap in het noordpoolgebied.
Grijze walvissen worden tot veertien meter lang en zijn wereldkampioen migratie onder de zoogdieren. Ze leggen een tocht van 30.000 kilometer heen en terug af tussen het noordpoolgebied in de zomer en de kust van Mexico in de winter.

Puzzels

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL: 1. Aanhouden; 8. maalstroom; 11. atmosfeer overdruk; 12. cijfer; 13. vluchtige stof; 14. soort slee; 16. domkop; 18. verlaagde toon; 19. rivier in Siberië; 20. onder (in samenst.); 22. steensoort; 24. bergpas; 25. kunsttaal; 26. plaats in Oekraïne; 28. bezwaren; 30. klem; 31. tweetal; 33. aansporing; 34. zeer oud; 36. persoonlijk vnw.; 37. muze van het heldendicht; 38. snuifje (Fr.); 40. boom; 42. zeehond; 45. gier; 46. bloesem; 48. Indonesisch gerecht; 50. loopvogel; 51. wilde haver; 52. onbewerkt; 54. troefkaart; 55. klaar; 56. bunzing; 58. rekenkundig vraagstuk; 60. familielid; 61. voor; 62. ontkenning; 64. koning (Fr.); 66. tipgeld; 67. querulant.

VERTICAAL: 1. Amerikaanse staat; 2. dwarsmast; 3. gravure; 4. muziekstijl; 5. voegwoord; 6. straat (Fr.); 7. oude lengtemaat; 8. broeibak; 9. rund; 10. kwelgeest; 13. haarverzorgingsmiddel; 15. haaruitval; 17. pausennaam; 18. deel van India; 19. geur; 21. slaapgelegenheid; 23. vermenging van verwante personen; 24. droge biscuit; 25. dochter van Cadmus; 27. dichtgesloten hand; 29. boom; 30. duplicaat; 32. in orde; 34. trotse houding; 35. adellijke titel; 38. handtekening; 39. rivier in Frankrijk; 41. geliefde van Zeus; 43. kerkelijke straf; 44. zuil; 46. gevangenis; 47. vogel; 49. bijbelse figuur; 51. Engels bier; 53. ongewerveld dier; 56. Zwitsers kanton; 57. hoofddeksel; 59. reuzenvogel; 61. nachtspiegel; 62. thans; 63. vogelproduct; 65. persoonlijk vnw..

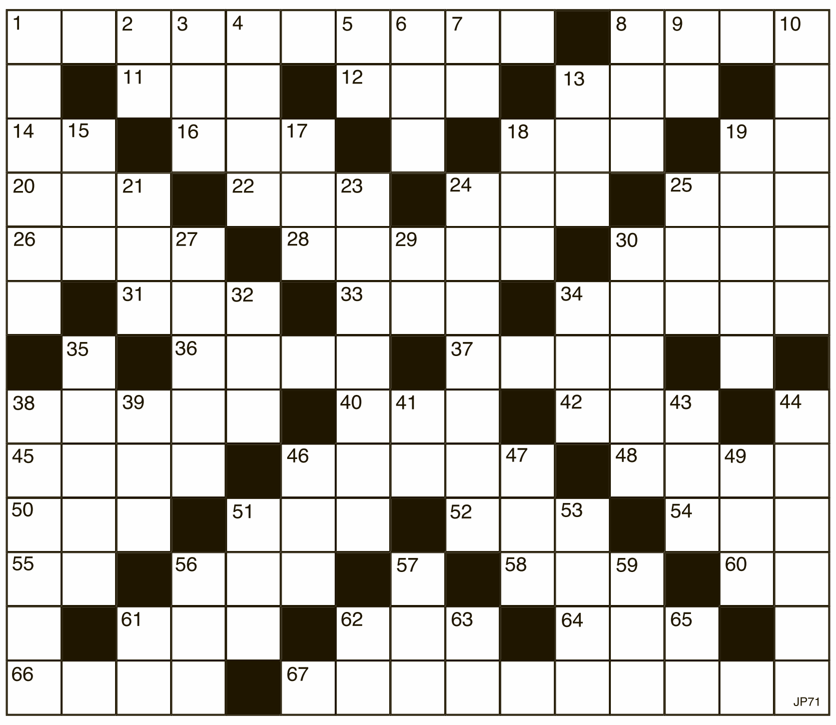

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Yolanda Wolter-Jansen
paradera 178-J
Aruba

L. Esteba
Kaya A.Boelijn 3
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2, tijdens kantooruren. Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744. De prijzen vervallen na drie maanden.

ANAGRAM

Op elke verticale regel dient een woord van vier een van vijf en een van zes letters te worden ingevuld. Het woord van vijf letters bestaat uit de letters van het voorgaande woord plus 1, het woord van zes letters bestaat uit de vijf letters van het voorgaande woord plus 1. Als de hele puzzel juist is ingevuld, vormen de letters op de vet omlijnde regel een woord.

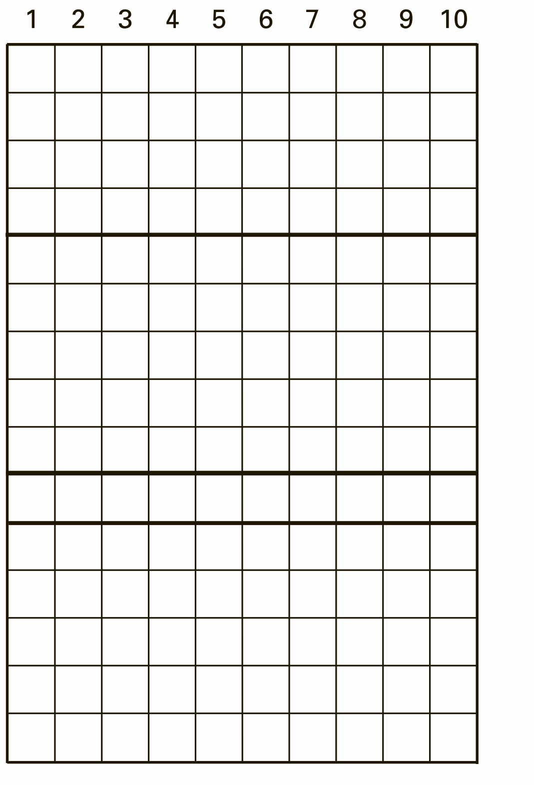

1. Gedorste halmen, harde buitenkant, muziekgezelschap;
2. luizenei, dorpsweide, muziekstuk;
3. moerassig water, land in Europa, afbreken;
4. grap, toetsinstrument, vaartuig;
5. weg met bomen, sierplant, hoeveelheid;
6. beest, appelwijn, schuld;
7. stop, stopplaats, handstaaf;
8. gespitste mond, viseter, deficit;
9. oevergewas, vervoermiddel, inwendig;
10. advies, grond, tuin.

CRYPTO-OVERLAPPER

Op elke regel twee woorden invullen. Twee of meer eindletters van het eerste woord zijn meteen de beginletters van het tweede woord.

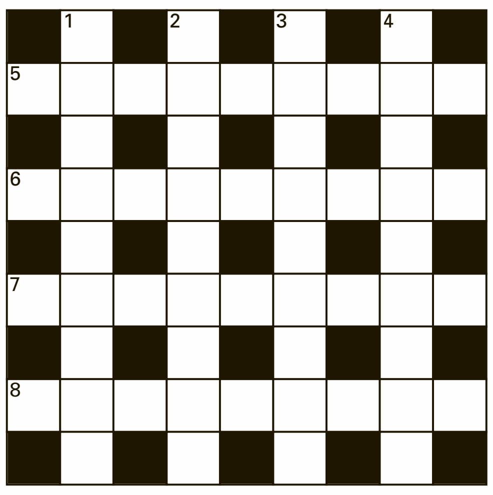

HORIZONTAAL:
5. Dit toneelstuk wordt niet serieus genomen (6); Geurloze vliegroute (8);
6. Laatste deel van een diner (6); Op de vloer wordt de snelheid kleurloos (7);
7. Toe, we moeten verder (7); Breekbare figuren (6);
8. Opzettelijk in trek (6); De weg die een kikker woest maakt (7)

VERTICAAL:
1. Spoel de sigaar! (4); Ongedwongen gaan meevallen (8);
2. Werktuig in beweging (6); Redelijk leuk (6);
3. Het tegengestelde van een aftocht (8); Kleurling van een bepaalde toonsoort (4);
4. Toon een slee bij het treiteren (5); Oppervlakkige vis (6)

WOORDZOEKER

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

E N N E T N A T E I R P S
V H L D M G N I L E O P S
A I A E S A N K E K E R L
L P S T G I A Z N S K O E
I P E V K N N R A I K V N
P I L O E E E G K V A E E
F E N E M R N H O T L R R
E O F E T E G G Z A L H V
M G O E G S E U R L E O E
E L G E I L I E N P R G R
B G T E G T N D G N G E E
T I T A N I C E S N I N N
A G N A M G R I N D E N D
R V A N Z E L F F N N T G
O E I F A R G E L E T O S
K T R A A W S L E D N A H

Allergie
Bloemenzee
Eggen
Enerverend
Fictief
Fiets
Grind
Handelswaar
Hengel
Hippie
Hondsdistel
Keker
Kraam
Lokvogel
Manga
Monokini
Pilav
Platvis
Spoeling
Sprietantenne
Steng
Tarok
Tegengas
Telegrafie
Tinmineralen
Titanic
Vanzelf
Verhogen
Visvergunning

PUZZELSLANG

Begin bij vakje 1. Bij elk volgend cijfer begint een nieuw woord. De laatste letter van een woord is telkens de eerste letter van het volgende woord. Bij goede invulling, is in de licht gekleurde vakjes een woord te lezen.

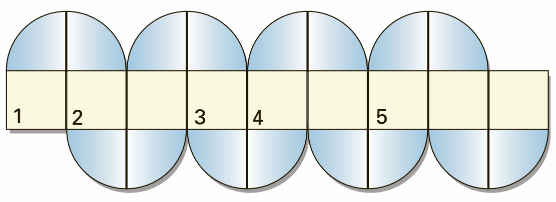

1. Eertijds; **2.** knoopwerk; **3.** bijbelse reus; **4.** duikelen; **5.** overlezen.

© Puzzelland/130525

SUDOKU

		3	6		5		1	8
					9	2		
6							3	7
2		1					5	3
	9			7		4		
		4			2			
	6		3	2	7			
	1	7		8		3	2	
4			5			8		6

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

Oplossing vorige week

7	6	4	1	2	9	8	3	5
2	9	8	5	4	3	6	1	7
1	3	5	8	7	6	9	4	2
5	2	1	4	9	7	3	8	6
9	8	6	2	3	1	7	5	4
3	4	7	6	8	5	2	9	1
4	7	2	3	1	8	5	6	9
8	5	9	7	6	4	1	2	3
6	1	3	9	5	2	4	7	8

OPLOSSINGEN VAN VORIGE KEER

Prijspuzzel: HORIZONTAAL: 1. Bazig; 5. ets; 8. kroos; 12. ere; 13. orgeade; 16. bal; 17. re; 18. kaag; 19. high; 21. si; 22. osel; 24. keten; 26. oven; 28. mos; 30. nel; 31. poe; 32. presto; 35. zoiets; 37. ur; 38. opkoper; 39. ar; 40. blabla; 42. struif; 45. lip; 46. les; 48. oot; 49. kade; 51. tinto; 53. borg; 55. va; 56. stoa; 58. ante; 60. ia; 61. ill; 63. edammer; 65. eer; 66. stern; 67. nip; 68. animo. VERTICAAL: 1. Beroep; 2. ares; 3. ze; 4. goa; 5. eggen; 6. te; 7. sahel; 8. keg; 9. ob; 10. oase; 11. slinks; 14. rak; 15. din; 18. klos; 20. hooi; 23. emerald; 25. tevoren; 27. veeauto; 29. stolp; 31. porto; 33. rul; 34. opa; 35. zes; 36. tri; 40. bakvis; 41. bies; 43. robe; 44. figaro; 46. liaan; 47. stamp; 50. aalt; 51. tod; 52. one; 54. riem; 57. ten; 59. tra; 62. le; 64. mi; 65. ei. **Crypto-overlapper:** Horizontaal: 5. Barrieren 6. jammening; 7. meetpartij; 8. peperceel. Verticaal: 1. Parabeleg; 2. promotief; 3. veenmanco; 4. reinetten. **Anagram:** 1. leek-kerel-Kervel; 2. boer-omber-Rimboe; 3. gram-marge-Amager; 4. mode-moede-Merode; 5. lies-slier-Sluier; 6. voet-volte-Violet; 7. voer-lover-Overal; 8. fier-Grief-Gerief; 9. keet-steek-Ekster; 10. ante-talen-Levant. Eindoplossing: KRAMSVOGEL
Woordzoeker: INWENDIG **Puzzelslang:** 1. Veto; 2. opkoper; 3. rins; 4. sapporo; 5. ondeugd. Het sleutelwoord luidde: VOORSPOED

Verandering van spijs...

Verandering van spijs doet eten, is het gezegde. Vaak is het zo dat wij allemaal beu zijn van de dagelijkse rijst of aardappelen of pasta of brood. Ook van de gewone kip, rundvlees of vis. Het gerecht in deze aflevering is iets anders en niet moeilijk te maken. U leert hoe couscous te bereiden.

Tekst: Miriam de Windt

Wie weet, misschien wordt het wel een regelmatig terugkomend gerecht in uw voedingspatroon.

Analyserend
De analyse is gedaan met mager lamsvlees. Zoals u kunt zien aan de percentages DAH: dit gerecht is rijk aan alle voedingsstoffen. Kalk is het minste, maar toch nog 11 procent, geen slechte bijdrage voor uw dagelijkse behoefte aan kalk. De voornaamste leverancier van kalk in dit gerecht zijn de kikkererwten.
Het lamsvlees is de voornaamste leverancier van de eiwitten, vetten, verzadigde vetten, cholesterol, ijzer, vitamine B1 en B2. Met gewoon lamsvlees dat meer vet bevat, zouden de hoeveelheden vetten, verzadigde vetten en cholesterol veel hoger zijn.
De groenten in dit gerecht dragen ook goed bij aan de hoeveelheden vezels, ijzer, vitamine A, B1, B2 en vitamine C. Bij elk recept dat gele, oranje, rode en groene groenten bevat, mag u aannemen dat u goed zit met deze voedingsstoffen.
Het aantal calorieën is precies goed voor een warme maaltijd. Indien het u lukt om uw dagelijkse warme maaltijd een kwart van het totaal aantal calorieën dat u per dag nodig heeft te laten leveren, bent u op de goede weg.

Couscous
Couscous heeft eigenlijk twee betekenissen: het is de naam van een graanproduct én het is het hoofdingrediënt van een gerecht.
Couscous is niet hetzelfde als griesmeel. Het is een soort deegwaar van gemalen tarwe. Couscous is te verkrijgen in verschillende maten. De middelmaat is de meest handige om te gebruiken.
Couscous is een oud gerecht. In de landen van Noord-Afrika is het de dagelijkse kost, net zoals voor de westerse landen rijst of aardappelen. Zowel de couscous zelf als de gerechten die hiervan worden gemaakt, worden couscous genoemd.
De gemakkelijkste en snelste manier om couscous te maken is door te koken in water met wat plantaardige olie en zout. Maar echt lekkere, zachte couscous verkrijgt u door te stomen.
U kunt hartige couscous maken, maar ook zoete. Helemaal afhankelijk van de ingrediënten.
Gemaakt van tarwe, eigenlijk van durum-tarwe, bevat het echter wel gluten. Iedereen die voorzichtig wil zijn met gluten, doet er helaas beter aan geen couscous te eten.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932
E mdewindt@scarlet.an.

Lamsvlees
Het vlees van een schaap dat minder dan een jaar oud is, wordt lamsvlees genoemd. Dit vlees is over het algemeen malser dan dat van oudere schapen. Vlees van een ouder dier is schapenvlees, is taaier en heeft een sterkere smaak dan lam.

Lamsvlees is een vette vleessoort. Vetter dan rund- en varkensvlees. Lammeren die geslacht worden terwijl ze nog zogen bij de moeder, hebben vetter vlees dan lammeren die grazen. Met moderne methoden kunnen tegenwoordig lammeren gefokt worden met magerder vlees. Gunstig zou u denken, maar het is de vraag in hoeverre u deze manipulatie accepteert. Genieten van lamsvlees met minder vet? Of voor die ene keer dat u lamsvlees eet, kiest voor een gewoon lam?
Het magerste deel van een lam is de poot. Schouders en ribstukken zijn de vetste delen. Dit geldt ook voor geitenvlees. Een poot van de geit is ook magerder en u krijgt meer vlees.

Trouwens, dit gerecht is ook goed te maken met geitenvlees. Een ding is zeker, als het de eerste keer is dat u couscous gaat bereiden en eten, is het de moeite waard om dit recept te maken met lamsvlees. Echt eens een keer helemaal iets anders!

Voedingswaarde voor een 1-persoonsportie

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ kJoules	519/2180	26%
Natrium	470 mg	24%
Eiwitten	35 g	35%
Kalk	75 mg	11%
Vetten	20 g	30%
IJzer	5 mg	33%
Verzadigde vetten	5 g	25%
Vitamine A	404 mcg	45%
Cholesterol	100 mg	36%
Vitamine B1	0.29 mg	29%
Koolhydraten	49 g	20%
Vitamine B2	0.37 mg	29%
Voedingsvezels	9 g	30%
Vitamine C	21 mg	30%

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Kook mee met May

Couscous met lamsvlees en groenten

Voor 4 personen.

Ingrediënten
3 eetlepels extra virgin olijfolie
1 flinke ui, schoongemaakt en klein gesneden
3 tenen knoflook, gepeld en fijn gehakt
1/2 theelepel van elk (of naar smaak): chilipoeder, turmeric, komijn, coriander en zout
2 eetlepels tomatenpuree
4 kleine aardappelen, geschild en in stukken gesneden
2 wortels, geraspt en in stukken gesneden
1 stuk pompoen, geschild en in stukken gesneden
1 klein blik kikkererwten, afgespoeld en uitgelekt
1 pond lamsvlees in plakken gesneden

Bereidingswijze
350 gram couscous, besprenkeld met zout, peper, olijfolie en een beetje water, met de hand mengen, steeds een beetje water toevoegend tot alle couscous gemengd is. Doe de couscous in een stoompan of zeef die op de braadpan past en dek deze af.

De olie verhitten in een braadpan, de ui goudbruin bakken, de knoflook, de specerijen en de tomatenpuree toevoegen.Vuur temperen. Even laten pruttelen, het vlees en 2 cups water toevoegen. Met de deksel op de pan de saus op een laag pitje 30 minuten laten pruttelen. De groenten en kikkererwten toevoegen. Steeds genoeg water toevoegen dat de saus niet aanbrandt. Intussen is de couscous gemaakt en wordt in de stoompan of zeef met deksel op de pan met de saus geplaatst zodat alle smaken in de couscous trekken. 15/20 Minuten laten pruttelen. De couscous uit de stoompan nemen, iets af laten koelen, met olijfolie besprenkelen en met de hand de korrels loswrijven en daarna nog even laten stomen.
Het vlees uit de saus nemen en apart houden. De couscous op een grote ronde schaal schikken, de groentensaus erover schenken en het laatst het vlees erop arrangeren.

Eet smakelijk,
May

WIJNADVIES

Verzorgd door de wijnspecialisten van Licores Maduro

Côtes-du-Rhône, Etienne Guigal

Druivensoort:	**Rousanne, Marsanne, Grenache & Viognier**
Streek:	**Côtes-du-Rhône**
Kleur:	**Aards donkerrood**
Geur:	**Vol en vegetaal**
Smaak:	**Kruidig, rijk, laurier**

Deze klassieker is zeker de moeite van het drinken waard.
De wijn wordt gemaakt door Etienne Guigal, een grootheid in de Rhône met een prachtige serie wijnen van Châteauneuf-du-Pape tot Côte Rotie, allemaal bejubeld en bekroond. Maar deze 'gewone' Côtes-du-Rhône is er een van absolute klasse, mede door het gebruik van druiven die niet geheel ontsteeld worden om zo de wijn karakter mee te geven.
Smaken van drop, laurier, licht aangenaam bittertje en zwarte bessen vermengen zich in uw mond. Een echte karakterwijn dus, geschikt voor gerechten met karakter.

Santé!

Erik van Kampen, sommelier

LICORES MADURO

Deze wijn is verkrijgbaar bij The Store Licores Maduro en uw favoriete supermarkt!

Het genot van wijn

Steun aan de steeltjes

Vorige week schreef ik over het wel of niet lang bewaren van wijn en kwam tot de eindconclusie om wijn toch vooral te drinken en niet als een monument (te) lang te bewaren. Maar er zijn uiteraard wijnen die lang nodig hebben om zich te ontwikkelen tot een drinkbare wijn met karakter en dat karakter ontstaat voor een deel door het wel of niet ontstelen van de druiven.

Tekst: Erik van Kampen

Voor de uitvinding van de ontsteelmachine gingen de steeltjes van de wijndruiven mee in de gistkuip. Dat zorgde in de wijn voor vegetale aroma's en weerbarstige tannines, zeker bij onrijpe steeltjes. Men was het toen gewend om lang, heel lang te wachten tot de wijn 'op dronk' was. Het gebeurde ook wel dat hij eigenlijk nooit op dronk raakte.
De moderne wijnliefhebber is allergisch geworden voor elke zweem van tegendraads bitter in het glas. Fruit wil hij of zij proeven, volrijp fruit, met zo zacht mogelijke tannines. Oh ja, gevorderden pakken graag uit met hun liefde voor florale, minerale en aardse tonen, die de complexiteit van een wijn verhogen. Fijnproevers loven dan weer de subtiele toetsen van kruiden, snoep, chocolade, geroosterd brood, vanille... Maar oh wee als één vegetale of bittere toets wordt bespeurd, een tikje groen blad, de hint van een steeltje! 'Onrijp!' wordt er dan geopperd. Wijn mag niet meer tonen waar alles begint: bij de wijnstok. Dat is een plant, voor zover ik weet, en dus opgebouwd uit vegetale elementen.
Op het Domaine de la Romanée-Conti in Bourgogne, een van de beste domeinen ter wereld, worden bewust steeltjes toegevoegd aan het gistende sap. Niet noodzakelijk allemaal, soms maar van een gedeelte van de oogst, afhankelijk van het jaar. Maar Aubert de Vilaine, de wijze beheerder van het domein, vindt dat verfijnd bitter en een gedoseerde vegetale impressie bijdragen tot de persoonlijkheid, complexiteit èn bewaarkracht van een wijn. Hij verbaast er zich trouwens over dat men altijd over steeltjes in het algemeen spreekt, alsof er geen verschillen tussen steeltjes zouden zijn: "De kwaliteit van de wijnstok is essentieel voor die van de druiven, en dat geldt ook voor de steeltjes. En net zoals druiven kunnen steeltjes rijp of onrijp zijn, en komt het er dus op aan om zorgvuldig te selecteren."
Mijn geliefde Châteauneuf-du-Pape heeft een lange traditie in het mee vergisten van de steeltjes. Daar zijn goede redenen voor in dit warme, zelfs hete klimaat. Steeltjes slorpen een deel van de alcohol op, die anders te hoog zou klimmen. Ze zorgen ook voor een koelere gisting en zachtere extractie, waardoor deze volrijpe wijn toch finesse en fraîcheur behoudt. Het is precies die combinatie van zuiderse zon en koele elegantie die het kenmerk is van een grote Châteauneuf-du-Pape, zoals die van Etienne Guigal.

Op het Domaine de la Romanée-Conti in Bourgogne worden bewust steeltjes toegevoegd aan het gistende sap.

Helaas, sinds de wijncriticus Robert Parker deze traditionele appellatie op de Amerikaanse kaart heeft gezet, worden de druiven daar nu ook steeds vaker ontsteelt. Dat leidt tot volronde, zwoele, krachtige wijnen met een alcoholgehalte dat tot boven de 15 procent kan uitstijgen. Weg vegetale toets, weg fraîcheur en finesse.
Ik proefde ooit 8 jaargangen Châteauneuf-du-Pape van Etienne Guigal in een verticale proeverij. Zij maken hun wijn nog op de traditionele manier, mèt steeltjes. Ik was er meteen weg van. Dit is een Châteauneuf-du-Pape die niet als een smaakbom in je mond ontploft en waarvan de alcohol niet in je keel brandt. Maar, jawel, er is een vegetale toets. En hoewel mooi gedoseerd en verweven, is dat wellicht de reden waarom andere wijnbouwers die hun druiven wel ontstelen, hogere scores krijgen in de wijnpers.
Etienne Guigal frustreert het dat collega's met hun wijnen van ontsteelde druiven kennelijk meer in de hedendaagse smaak vallen. Hij overweegt om ook maar aan het ontstelen te beginnen.
Ik hoop van niet. Ik ben mij bewust van de bescheidenheid van mijn bijdrage, maar ik besloot deze column te schrijven als steun aan hem en aan al wie niet zwicht voor de lokroep van het explosieve gemakkelijke fruit.

Klamp u vast aan die steeltjes, laat de echte wijnliefhebber niet vallen.

À Votre Santé

Erik van Kampen is sommelier bij Licores Maduro.

Recht

Wegenaansprakelijkheid overheid

Kan schade, die het gevolg is van ondeugdelijke wegen- of verkeerstoestand, op de overheid worden verhaald?

Tekst: Roy P. Bottse

De toestand op de Curaçaose wegen, waarmee wordt bedoeld alles wat gerekend kan worden als behorend tot het netwerk van publieke wegen onder beheer van de Curaçaose overheid, kwalificeert zich als onaanvaardbaar op vele plaatsen, als ondeugdelijk en gevaarlijk. Helaas zijn ongevallen daar regelmatig het gevolg van. Een vaak gehoorde vraag is dan of de overheid aansprakelijk kan worden gehouden voor de schade.

Het antwoord op deze vraag luidt in beginsel bevestigend en wel voornamelijk op grond van artikel 174 lid 2 van Boek 6 van ons Burgerlijk Wetboek dat bepaalt dat ten aanzien van de goede staat der openbare wegen de aansprakelijkheid berust bij de overheid. Het feit dat de overheid eigenaar is van de openbare wegen, waarbij inbegrepen het weglichaam en de weguitrusting, en op grond van geldende wetgevingsbevoegdheden met betrekking tot beheer en toepassing van normen van zorgvuldigheid tot aan handhavend optreden toe, legt een nadrukkelijke zorgplicht op de overheid. En in ons rechtssysteem geldt dat het nalaten dit te doen, kan leiden tot aansprakelijkheid wegens schending van wettelijke plicht. Bij beoordeling zal uiteraard ook gekeken worden of aan de andere kant de weggebruiker heeft gehandeld volgens eisen waar hij aan dient te voldoen. Uit door het gerecht in de verschillende landen van het Koninkrijk behandelde gevallen blijkt dat het rechterlijk oordeel meestal gebaseerd is op een afweging van de mate waarin partijen strijdig handelden in hun respectievelijke wettelijke plichten. Middels het communicerende vaten-principe wordt dan bepaald in welke mate de overheid aansprakelijkheid is.

In de eerste zin van dit artikel staat vermeld dat het op diverse plekken op Curaçao slecht is gesteld met de toestand van de wegen. Het is ter verduidelijking van belang op te merken dat het niet alleen gaat om gaten in het wegdek. De verantwoordelijkheid van de overheid voor de wegen is veel ruimer en houdt ook in dat er overal waar nodig verkeersborden staan, dat graafwerkzaamheden voorzien zijn van herkenbare aanduidingen en beveiligd in de avond en het weekend. Ook zichtontnemende / zichtbelemmerende obstakels waaronder bomen of overhangende struiken (ook als ze van particuliere erven hangen), containers, autowrakken, bouwsels, reclameborden, losgeraakte verkeersdrempels enzovoorts, vallen daar onder. De overheid dient ervoor te zorgen dat de weggebruiker veilig gebruik kan maken van de wegen, want anders kan de overheid aansprakelijk worden gehouden voor door de weggebruiker geleden schade. Zoals hiervoor opgemerkt dient de weggebruiker zelf de wettelijke normen in acht te hebben genomen. Onder meer: deelname aan het verkeer met een voertuig dat aan de wettelijke eisen voldoet; dat in geval het voorval in de avonduren plaatsvond, de lichten aanstonden; de veiligheidsgordel gebruikt was; niet onder invloed van alcohol of drugs verkerend; niet telefoneerde of andere dingen deed onder het rijden die de aandacht en concentratie op de weg aanmerkelijk konden hebben verminderd; een geldig rijbewijs; zich aan de rijsnelheid heeft gehouden; geen spullen vervoerde die het zicht beletten; zich aan de van toepassing zijnde verkeersregels (voorrang en aanwijzingen etc.) heeft gehouden.

Aan de hand van verschillende vonnissen (jurisprudentie) kan worden gesteld dat overheden die zich beriepen op een reeds langer bestaan-

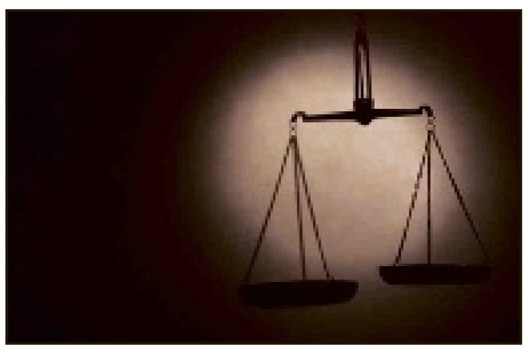

de verkeerde toestand, geen gehoor vonden voor rechtvaardiging of verontschuldiging van hun nalaten de veiligheid van de weggebruiker te waarborgen. De gerechten gingen niet mee in het verweer van de overheid dat de burger kennis droeg van het gevaar en er dus rekening mee had moeten houden. De rechters in Nederland hanteren het uitgangspunt dat de zorgvuldigheids- en voorzichtigheidsplicht primair berust bij de overheid. Daarbij gold steevast dat het langer hebben laten voortduren van een gevaarlijke toestand er juist op duidt dat de overheid faalde hoewel er meer dan voldoende tijd geweest is om de zorgvuldigheid na te komen.

De Nederlandse gevallen waar ik hierbij op doel zijn uiteenlopend en handelen dus vooral over het nalaten van de overheid om haar verantwoordelijkheid uit te oefenen en de veiligheid op de wegen voor zowel snelverkeer, fietsers en voetgangers te kunnen waarborgen. Dat de Curaçaose omstandigheid zou nopen tot andere oordelen lijkt mij niet wenselijk en zeker niet gelet op de kostbare inspanningen die Curaçao zich getroost om toeristen aan te trekken van wie een aanzienlijk deel een auto huurt waarmee zij over het eiland rijden.

Ik realiseer me dat hetgeen ik de lezers thans voorhoud, wellicht aanleiding kan zijn voor medeburgers die niet zo lang geleden schade opliepen omdat de overheid volgens hen niet aan haar zorgplicht had voldaan, om te overwegen de overheid aansprakelijk te gaan stellen. Rekent u zich echter niet meteen rijk. Zoals ik eerder opmerkte zal elk geval op de eigen merites worden beschouwd en is het dus zaak om overleg te plegen met een deskundige. Feit is dat voor het verbeteren van de weg- en verkeersomstandigheden het erop lijkt dat de Curaçaose weggebruiker haar burgerplicht waarschijnlijk wat meer inhoud zal moeten geven door in voorkomende gevallen de overheid aan te zetten tot nakoming van haar wettelijke plicht ter zake de Curaçaose wegen.

Roy Bottse is advocaat verbonden aan SMS Attorneys at Law.

Mens & Werk

Werknemer zelf verantwoordelijk

In een tijd waarin kostenbesparingen leidend zijn wordt er ook van personeel een andere werkhouding gevraagd. Taken en werkzaamheden zullen anders worden bij kostenbesparend werken. De werkgever zal daar het initiatief voor moeten nemen, maar de werknemer is uiteindelijk zelf verantwoordelijk voor zijn eigen inzet. Waar eindigt de plicht van de werkgever en waar begint de eigen verantwoordelijkheid van de werknemer?

Tekst: Judice Ledeboer

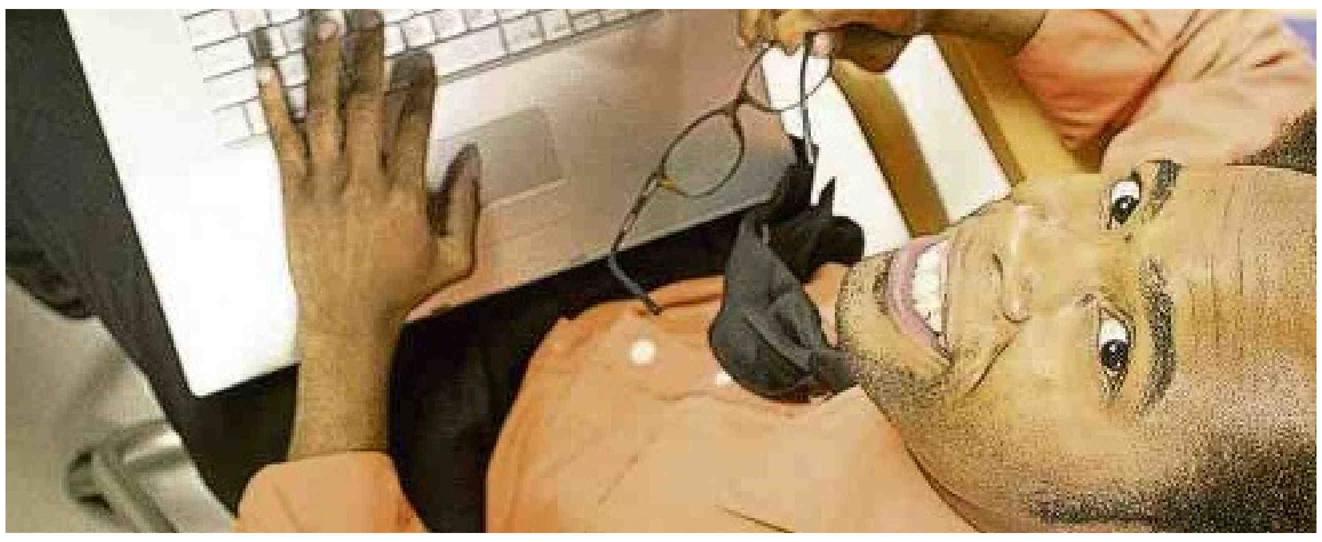

De vergrijzing slaat toe en door verhoging van de pensioenleeftijd hebben de bedrijven veel oudere werknemers in dienst en wordt er van hen verwacht dat ze tot het einde van hun loopbaan gemotiveerd blijven en waardevol zijn voor de organisatie. Een grote groep mensen is echter ingedut, toont geen initiatief, is afwachtend en soms zelfs murw door allerlei omstandigheden, zoals managers die hen niet goed begeleiden en aansturen, fusies van bedrijven en/of afdelingen, verhuizingen en onduidelijkheid over de gang van zaken en werkzaamheden. Ook de lokale politieke onrust en de wereldwijde crisis zijn van (negatieve) invloed op het functioneren van veel mensen.

Bij een goed georganiseerd bedrijf zijn taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden duidelijk geregeld. Alle medewerkers hebben hun eigen rol en ze weten wat hen te doen staat. Ze weten ook tot wie ze zich moeten wenden als er problemen zijn. Bij bedrijven waar de functiebeschrijvingen niet duidelijk zijn en/of nooit zijn aangepast aan werkzaamheden die in de loop der jaren zijn veranderd, waar geen goede leiding is, waar niet voldoende controle op het functioneren van personeel is, waar iedereen zijn eigen positie met hand en tand beschermt, zal de situatie geheel anders zijn. Problemen worden niet opgelost, men wijst naar elkaars verantwoordelijkheden en de gevolgen zijn dat er niet veel gebeurt. Het begrip verantwoordelijkheid roept echter nog wel eens vragen op. Veel mensen zijn dikwijls huiverig om bepaalde verantwoordelijkheden op zich te nemen omdat ze niet aansprakelijk gesteld willen worden voor beslissingen die ze hebben genomen. Het gevolg is dat niemand zijn verantwoordelijkheid neemt waardoor er ook niets gebeurt en zaken niet worden afgewikkeld.

De woorden 'verantwoordelijkheid' en 'aansprakelijk' worden nog wel eens verward. Er is echter een groot verschil: een verantwoordelijk persoon heeft een plicht om iets te doen of juist te laten en een aansprakelijk persoon is degene die, als de plicht niet wordt nageleefd bestuurlijk beboet kan worden, strafrechtelijk vervolgd kan worden en civielrechtelijk verplicht kan worden om de schade te vergoeden. Bij 'persoon' kan er sprake zijn van een natuurlijk persoon als van een rechtspersoon zoals een NV, stichting of vereniging.

De verantwoordelijkheid voor inzet en ontwikkeling ligt echter bij de werknemer zelf. Ooit is het persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) in het leven geroepen. Dit is een afspraak tussen de werknemer en werkgever over persoonlijke ontwikkeling. De werknemer zorgt voor zijn eigen leerproces, de werkgever faciliteert met tijd en geld. Om een POP op te stellen moet er grondig nagedacht worden over de toekomst en hoe iemand zichzelf wil ontwikkelen en wat hij daarvoor moet doen, wat hij bijvoorbeeld moet leren om het werk goed te doen. Regelmatige gesprekken met de manager of een hr-medewerker om de voortgang van ontwikkeling door te nemen is natuurlijk noodzakelijk. Helaas vinden deze gesprekken veel te weinig plaats en het excuus is dikwijls dat er geen tijd voor is. Veel managers zien het ook niet als noodzaak, terwijl er juist bij de werknemers een grote behoefte is om te praten over het werk, werkomstandigheden en de manier van leidinggeven. Het belang van het voeren van gesprekken, één op één of bepaalde onderwerpen die te maken hebben met het sociale en emotionele gebeuren op de werkvloer te bespreken wordt nog niet voldoende als zeer belangrijk gezien. Hier ligt een taak van de werknemer. Als de werkgever dit niet doet kan de werknemer het initiatief nemen om een gesprek aan te vragen of om een bepaald agendapunt op te voeren bij een teamvergadering.

De werkgever moet de verantwoordelijkheid bij werknemers ook veel meer stimuleren, waarbij de werknemer aangeeft welke kant hij op wil en wat hij daarvoor nodig heeft. De organisatie moet daar natuurlijk wel iets mee doen. Dit vraagt kennis en vaardigheden van de managers. Helaas zien veel managers deze manier van begeleiden en het helpen ontwikkelen van werknemers niet als prioriteit en suddert iedereen voort op de manier van werken zoals het altijd is gegaan. De eeuwige excuses zijn: 'daar hebben we geen tijd voor' en 'er is geen geld'.

Er is echter veel veranderd de laatste jaren en veranderingen in de samenleving dwingen bedrijven ertoe om anders om te gaan met personeel. De sociale controle die er vroeger was binnen families en gezinnen is er niet meer voldoende. Die taak moet worden overgenomen door scholen en werkgevers. Eigen inzet van het individu is noodzakelijk, maar als men niet heeft geleerd om vragen te stellen, kritisch te denken, initiatief te tonen kan er ook niets verwacht worden.

Mensen willen het gevoel hebben dat ze zelf invloed kunnen uitoefenen op hun leven en toekomst. Niet alleen privé maar ook op het werk. Werknemers met veel eigen verantwoordelijkheid zijn gemotiveerder en productiever. Dit komt uit een onderzoek van Tippie College of Business. De werkgever zal daarbij moeten ondersteunen. Stap voor stap. De werkgever zal zelf inzet moeten tonen. En daar begint de verantwoordelijkheid al.

Marketing

Ethisch ondernemen

De afgelopen week heb ik het boek 'De Ontknoping' gelezen. Het verhaal is het vervolg op 'De Vastgoedfraude' waarin de omvang, het handelen van de hoofdrolspelers en de trucs worden blootgelegd.

Tekst: Marcel Truyens

Dat deze zaak veel mensen fascineert mag blijken uit het feit dat er een theaterstuk en een tv-serie over gemaakt werden. In 'De Ontknoping' wordt het verhaal verteld van de gerechtelijke vervolging die volgde en geeft een bijzonder interessant inkijkje in de wereld van het Nederlandse vastgoed. Het boek gaat dieper in op de mores en gevoelens van de hoofdrolspelers in deze zaak. Een zaak die voor de gewone sterveling vooral draait om omkoping van en door een stel geslepen witteboordencriminelen.

In het kort: men keek niet op een paar ton, kocht de eigen baas om met een aardig bootje. De baas 'die niets in de gaten had en slechts keek naar resultaten', reserveerde gelden uit het ene project om er het volgende mee te kunnen opstarten, strooide met peperdure horloges en snoepreisjes alsof het taaipoppen waren, gebruikte winsten om er toekomstige partners gunstig mee te stemmen, om mee 'aan tafel' te komen of men betaalde mensen om juist niets te doen. En dat alles met een ingenieus netwerk van stromannen waardoor de hoofdrolspelers op de achtergrond en lange tijd ongrijpbaar bleven. Bankiers, ontwikkelaars, accountants, pensioenfondsen, notarissen, aannemers, iedereen deed mee of keek even weg als er iets niet in de haak was. En de meesten pikten een graantje mee. Het was uiteindelijk een oplettende belastingambtenaar die de zaak aan het rollen bracht waarna het OM de hoofdverdachten voor het gerecht bracht.

Het meest fascinerende aan 'De Ontknoping' is niet zozeer de omvang van de gigantische bedragen als wel het feit dat de hoofdrolspelers zichzelf weinig tot niets verwijten. De praktijken waren zeer gebruikelijk in de branche en - sterker nog - zonder deze zou er de afgelopen jaren geen steen op de andere gezet zijn. Zo zou de Amsterdamse zuidas er simpelweg niet gekomen zijn zonder. Met 'de kennis van nu' is een enkeling bereid spijt te betuigen, hopende dat er een strafvermindering voor terugkomt. De meesten echter, inclusief de bestuurders aan de top van de voor miljoenen benadeelde bedrijven zijn zich van geen kwaad bewust of doen er het zwijgen toe. En we praten niet over de minste bedrijven: Bouwfonds, Philips, ABN-Amro, Fortis...

Vanwaar deze uitputtende inleiding? Omdat u dit boek absoluut moet lezen? Ja! Het kost een beetje tijd maar u gaat er als ondernemer zeker wat van leren. In de kern is het verhaal vergelijkbaar met dat van de financiele wereld die ook zijn geheel eigen mores kende en waarschijnlijk nog steeds kent, de bouwwereld is er ook een, die van de energie- en grondstoffenhandel ook. Wat de branches gemeen hebben is dat ze relatief gesloten zijn, stabiel in aantallen aanbieders door hoge toetredingsdrempels of specialismen en er valt snel veel geld te verdienen bij het nemen van hoge risico's. Soms tot vaak is er een grote kennisachterstand bij de klant van deze bedrijven waardoor men op de aanbieder moet vertrouwen. Doordat er zo snel veel geld te verdienen valt, hebben individuen binnen deze bedrijven een grote handelingsvrijheid en worden bovendien slecht gecontroleerd of hun trucs niet doorgrond door collega's en directies. In deze biotopen worden deze voor de buitenwereld verwerpelijke praktijken en culturen de vigerende norm. Een norm die naarmate die meer succes heeft steeds verder wordt opgerekt.

Ga uzelf na: komt u met de feestdagen nog weg met een flesje wijn van 50 gulden voor uw beste relatie? Kunt u dezelfde man jaar in jaar uit dat zelfde flesje geven of moet u wat meer doen? Zou een vliegticket naar een leuke bestemming voor hem en zijn vrouw hem niet extra gunstig stemmen? En ach, u kunt er een aardige zakelijke draai aan geven, waarom niet, zelfs de fiscus betaalt mee, dus zal het wel goed zijn. En ja, de man heeft aandacht nodig dus maandelijks lunchen om de voortgang te bespreken is een logische en slimme zet. En op zijn verjaardag mag u hem toch echt wel een fatsoenlijk cadeau geven. Zou u er echt iets kwaads in zien? Zeker niet als u merkt dat de relatie alleen maar beter wordt en de omzet en vooral de winst toenemen.

Maar hoe zou u erover denken als uw inkoper een dergelijke behandeling kreeg van een leverancier. Zonder dat u er hoegenaamd van weet. En dat zou blijken dat hij niet alleen door die ene leverancier zo werd gefêteerd? Dat uw inkoper op naam van zijn vrouw een bedrijf heeft dat rekeningen mag versturen voor nooit verleende diensten aan diezelfde leveranciers. Hoeveel grip heeft u nog op de zaak? Koopt u nog wel het beste product in tegen de scherpste prijs?

Bankiers zijn besmet, op feestjes vertellen ze liever niet meer dat ze bankier zijn. Wat ooit het hoogst haalbare en gerespecteerde beroep was, is besmeurd. En men snapt dat zelf nog steeds niet. Maar toorn en hoon op persoonlijk niveau valt de bankier ten deel. De bom is in hun eigen gezicht ontploft. Met de kennis van nu zouden ze het echt nooit gedaan hebben...

Om redenen van vertrouwelijkheid kunnen namen, producten, markten en feitelijke omstandigheden anders zijn benoemd dan in de realiteit het geval was.

Marcel Truyens is senior consultant bij Stradius te Curaçao.
E | marcel@stradius.com W| www.stradius.com

Spotlight op een lid van Adeck

Dupal Persaud: De klant wil kwaliteit en duurzaamheid

In het kader van het 20-jarig bestaan van Asosiashon di Empresa Chiki Kòrsou (Adeck) verschijnt er elke maand gedurende 2013 een artikel in de Ñapa dat licht werpt op de organisatie en haar activiteiten. Het accent ligt hierbij vooral op het belang van het midden- en kleinbedrijf.

Naam ondernemer: Dupal Persaud
Naam bedrijf: Quality Dishware
Is operationeel sinds: Oktober 2010
Aantal medewerkers: Twee tot vijf, afhankelijk van het seizoen
Soort bedrijf: Serviesgoedleverancier
Contact: Seru Loraweg 42-B, 461-2641/564-5155, www.QualityDishware.com

Quality Dishware wil zich graag positioneren als een jong, innovatief en betrouwbaar bedrijf dat producten van hoge kwaliteit levert. Het bedrijf biedt een nieuw concept aan op het gebied van serviesgoed. Het serviesgoed is namelijk gemaakt van de basisgrondstof melamine, dat als porselein oogt, maar praktisch onbreekbaar is. Quality Dishware biedt zowel aparte onderdelen (borden, kommen, schotels) als complete samenstellingen van aparte onderdelen. De verschillende ontwerpen zijn geschikt voor zeer uiteenlopende doelgroepen, zoals huishoudens, ziekenhuizen en zorginstellingen, horeca (hotels, restaurants en cafés) en appartementen; ze kunnen dus voor zowel persoonlijke als voor commerciële doeleinden worden gebruikt.

Ondernemer worden

Na acht jaar in Nederland te hebben gestudeerd en gewoond, besloot Dupal Persaud naar Curaçao te remigreren. Hij wilde altijd al zijn eigen onderneming hebben. En die mogelijkheid deed zich toen voor; hij kon mede-eigenaar worden van Quality Dishware. "Het is een enorme uitdaging geweest en dat is het nog steeds. Maar het heeft ook vele kansen en mogelijkheden met zich meegebracht", aldus Persaud. Voor hem betekende dit vooral het dragen van meer verantwoordelijkheid, zichzelf beter leren kennen, het tonen van zelfdiscipline, motivatie en doorzettingsvermogen.

Tot nu toe is het managementbeleid, gericht op kwaliteit met betrekking tot klantenservice en klanttevredenheid, de kritische succesfactor gebleken. Dit geldt voor zowel de commerciële sector als voor particulieren. Op de website van Quality Dishware (www.QualityDishware.com) zijn er dan ook 'testimonials' van verschillende klanten te vinden. Persaud beziet 'testimonials' en referenties als een bewijs dat Quality Dishware goed bezig is. Ook de nominatie voor de Innovatieprijs 2011 is hier een bewijs van. Sinds 2012 is Quality Dishware in het bezit van een licentie dat het bedrijf het alleenrecht verleent voor het importeren en distribueren van de door hen geleverde producten op Curaçao, in het Caribische gebied, Noord- en Zuid-Amerika.

Hoge kwaliteit

"Ik vind het geweldig dat mijn bedrijf producten van hoge kwaliteit kan aanbieden aan een grote verscheidenheid klanten, en deze dan werkelijk duurzaam in gebruik te zien bij hen. De producten en artikelen die wij aanbieden, onderscheiden zich van al het andere op de markt doordat deze, behalve praktisch onbreekbaar, ook slijtvast en kleurecht zijn. Hierdoor zijn de producten zeer geschikt voor intensief en veelzijdig gebruik bij alle denkbare eetgelegenheden en -momenten, dus ook bijvoorbeeld rond het zwembad. Men heeft in feite geen gebruiksschade door afgebroken stukjes of een incompleet servies. Vooral bij commercieel gebruik valt dan ook de besparing gelijk op. Quality Dishware garandeert geldbesparing."

Volgens Persaud moet de kwaliteit van het bedrijf duidelijk blijken. Daarom is Quality Dishware ook druk bezig met het voldoen aan de eisen voor een certificering van het kwaliteitsmanagementsysteem (Quality Management System) ISO 9001-2008. Door deze certificering zal Quality Dishware zich nog meer kunnen onderscheiden. Dit is vooral van belang wanneer zij dit jaar haar exportactiviteiten verder uitbreidt.

Prettige uitdagingen

De uitdagingen waar de ondernemer tot nu toe voor heeft gestaan, ervoer hij als inspirerend en prettig. Waarschijnlijk heeft dit ook met zijn persoonlijkheid te maken; hij beziet namelijk niets als een probleem, maar meer als een uitdaging. Zo beziet hij zijn ervaring om de particuliere sector op een optimale manier te bereiken en te benaderen, na meerdere malen te hebben gehoord over servies waar onderdelen aan ontbraken of kapot zijn gegaan. Het probleem was om de juiste mensen te bereiken. In de horecasector bijvoorbeeld, rijd je naar een hotel, restaurant of café en geef je een demonstratie van de producten die Quality Dishware aanbiedt; het is dus 'face-to-face', een één op één gesprek. Wat vooral vruchten afwierp om de particuliere sector te bereiken, was het gebruik van serviesgoed in de vorm van kerstpakketten en relatiegeschenken. Een prachtige schaal als vervanger van de traditionele kerstmand.

Sociale verantwoordelijkheid

Quality Dishware acht sociale verantwoordelijkheid en duurzaam gebruik van grondstoffen van groot belang. Persaud vindt het belangrijk zijn sociale verantwoordelijkheid na te komen en doet dit waar mogelijk door interactie met betrokken partijen. Quality Dishware huldigt de filosofie 'denk globaal, handel lokaal', en ondersteunt graag 'non-profit' organisaties, sociale instellingen en met name organisaties in de zorgsector. Volgens Persaud zouden ondernemingen - en in het bijzonder de kleine ondernemingen - veel meer moeten doen om hun sociale betrokkenheid en verantwoordelijkheid aan de gemeenschap te tonen, aangezien dit loont. Hij is van mening dat "hier nog maar een te beperkte groep ondernemingen bij betrokken is. Een stimulans zou kunnen zijn om de aftrekbare post van giften/donaties aan charitatieve/sociale instellingen, die nu slechts 3 procent van het inkomen bedraagt, redelijkerwijs te verhogen."

Economie en export

De Curaçaose economie staat voor gigantische uitdagingen. In de komende 2 à 3 jaar zullen we met zijn allen moeten bezuinigen ('hala faha mara'). Persaud gelooft vurig in: "What goes down, must come up!" Dus het tegenovergestelde van het gezegde: "What goes up, must come down!"
"Ondanks de moeilijke periodes die de economie doormaakt, is de toeristische sector niet echt achteruit gegaan. De sector is zelfs gegroeid. De deviezen zijn hierbij een belangrijke graadmeter. De Curaçao Tourism Board (CTB) en de Curaçao Hospitality and Tourism Association (Chata) hebben goed werk verricht, gezien wat binnen hun bereik lag aan mogelijk te ondernemen acties. Desondanks krijg ik de indruk dat deze sector niet optimaal wordt geëxploiteerd en niet zo serieus wordt genomen, zijnde op dit moment een belangrijke pilaar van de economie. Er moet meer aandacht worden besteed aan wat de sector daadwerkelijk heeft bereikt", aldus Persaud. Quality Dishware zal in ieder geval actief meewerken aan het uitbreiden van de exportactiviteiten. Nu al exporteert het bedrijf naar Bonaire en binnenkort naarAruba, maar het is de bedoeling dat andere landen en eilanden in het Caribisch gebied en Noord- en Zuid-Amerika deel zullen vormen van haar klantenbestand.

Adeck

Middelgrote en kleine bedrijven vormen een groot deel van de economie en zijn dus als het ware de ruggengraat. De mogelijkheden die Adeck hen biedt op het gebied van advies, begeleiding en vorming zijn zeker belangrijk.
Dit wordt bijvoorbeeld ook gedaan door het project 'Empresario den bo Bario' waarbij Adeck zelf in nauwe samenwerking met andere organisaties verschillende wijken bezoekt, en waardoor ze dus dichter bij (potentiële) ondernemers komt. Adecks activiteiten zijn dan ook een ondersteuning voor deze ondernemingen en een stimulans voor de groei van de economie. De maandelijkse lunchmeeting van Adeck in het Sunscape Resort is zeer aan te bevelen voor wat betreft de mogelijkheden om te netwerken.

Contact Adeck
Adres: Rooseveltweg 152, 2e verdieping
telefoon: 868-0790, fax: 868-0712
Email: info@adeckcuracao.com

'Top Of Mind Awareness' creëren

'Top Of Mind Awareness' (TOMA) is de term die wordt gebruikt om aan te geven welke merken, producten of diensten het eerste bij iemand opkomen wanneer hij een bepaald woord hoort of iets specifieks ziet. Het geeft als het ware dus aan welke het meest bekend is.

Communicatiemiddelen die vooral nuttig zijn gebleken bij het creëren van TOMA zijn 'tag line', folder en website. Het is aan te raden een plan op te stellen voor het creëren van TOMA. Hierbij moeten echter wel drie regels in gedachte worden gehouden, namelijk:

- Houd rekening met uw jaarlijkse marketingbudget: dit dient ongeveer 5 à 7 procent van uw omzet te zijn. Dit is echter afhankelijk van het soort onderneming dat u hebt. Daarnaast zou u een extra bedrag opzij kunnen zetten voor het geval zich een kans voordoet die u niet voorbij kunt laten gaan;
- Wees consistent: het vereist planning om continu uw boodschap uit te dragen aan uw doelgroep. Een succesvolle campagne zal dan ook gelijktijdig gebruik maken van verschillende media.
- Maak gebruik van professionelen: voor het schrijven, opmaken en drukken van uw promotiemateriaal. Het draait allemaal om perceptie. U krijgt maar één kans om een eerste indruk te maken. Dus doe het vanaf de eerste keer goed!

Wanneer TOMA eenmaal is gecreëerd, dient deze ook te worden behouden; dat kan een onderneming bereiken door regelmatig in contact te blijven met zijn potentiële en huidige klanten. Laat hen weten dat uw onderneming nog steeds bestaat en dat u graag zaken met hen wilt doen. Dit kan worden gedaan door middel van een marketingplan, waarin verschillende effectieve communicatiemiddelen worden meegenomen. Maar ook het versturen van een kaart wanneer een verwant van uw klant is overleden of zomaar even bellen of binnenlopen om te kijken hoe het ermee gaat, zijn ook manieren om in contact te blijven.

'Altijd op de hoogte van bedrijfsfinanciën'

"De financiën zijn een wezenlijk onderdeel van de bedrijfsvoering", aldus Frank Elenburg, penningmeester van Adeck. "De ondernemer moet constant op de hoogte zijn van de stand van zijn bedrijfsfinanciën. Niet alleen als het om de kosten en de betalingen op korte termijn gaat, maar ook die op middellange termijn, zoals belastingen en verzekeringspremies. Voor wat betreft de inkomsten dient de ondernemer zicht te hebben op de kasontvangsten, maar ook de vinger aan de pols te houden voor wat betreft de debiteuren. Facturen voor leveringen op krediet dienen onmiddellijk opgemaakt en verzonden te worden naar de debiteur. 'Follow up' op de betaling dient regelmatig plaats te vinden."
"Het is van groot belang dat de ondernemer constant geïnformeerd blijft over de financiële stand van zaken van zijn onderneming. Het is aan te raden om alle transacties via bankrekeningen uit te voeren en tevens regelmatig het kasgeld op de bank te storten. Ook dagelijkse bankstatements zijn wenselijk. Het voeren van de administratie met de informatie over het geldelijk verkeer dient als het nodig is uitbesteed te worden; maar dan wel aan een bedrijf of individu die constant de mutaties bijhoudt en deze aan de ondernemer voorlegt."

Leren van kinderen

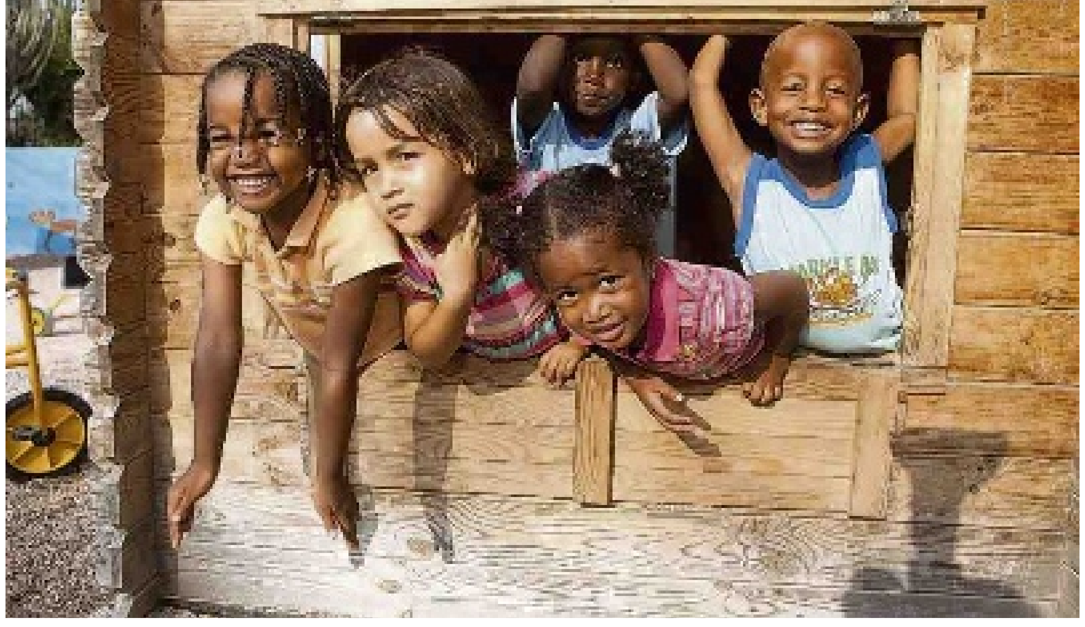

Laatst zat er een driejarig ventje naast me op de bank. Hij was druk bezig met het spelen van spelletjes op zijn moeders tablet en dat leek hem verbazingwekkend gemakkelijk af te gaan. Zonder enge twijfel navigeerde hij door alle programma's heen en liet me enthousiast zien wat er allemaal mogelijk was.

Ik was nogal onder de indruk van het kleine, maar o zo wijze mannetje. Blijkbaar had hij zich het apparaat volledig zelfstandig eigen weten te maken, gewoonweg door uit te proberen. En dit terwijl ik, als ik zelf een nieuw product voor het eerst in handen krijg, al snel denk: "Ik kan dit niet. Laat ik maar niet zomaar iets proberen, anders doe ik misschien iets verkeerd."

Maar kinderen laten zich minder remmen door dit soort gedachten en zijn hierdoor vaak veel inventiever, creatiever en flexibeler dan volwassenen.
Dit is slechts een voorbeeld, maar we kunnen als volwassenen op meerdere vlakken van kinderen leren. Hieronder volgen een paar voorbeelden:

Genieten
Het probleem met volwassenen is dat we, als we blij zijn, ons meestal niet helemaal durven te laten gaan. Kleine kinderen zijn vaak nog vrij en spontaan en trekken zich minder aan van wat anderen denken. Zo kan een kind lachen, gillen en (bijna) in zijn broek plassen van plezier.

Niets is vanzelfsprekend
Kleine kinderen hebben nog weinig vooroordelen en denken nog niet in normen, die voorschrijven wat we moeten denken en hoe we ons moeten gedragen. Verwonderd vragen ze zich van alles af wat voor oudere mensen vanzelfsprekend is geworden. Kinderen gaan dan op zoek naar antwoorden op fundamentele 'Waarom-vragen'. En als ze ouder worden, betrekken ze die 'Waarom-vragen' ook op ons persoonlijke leven, bijvoorbeeld: "Mamma, waarom ga je elke dag naar je werk als je er eigenlijk geen zin in hebt?", of: "Waarom vraag je die mensen op visite als je ze niet aardig vindt?"

Vergeven en vergeten
Kleine kinderen kunnen heel boos of verdrietig worden. Maar doordat ze zich vaak direct en open uiten, zijn ze vaak ook beter in staat om hun boosheid snel weer los te laten. Hoe ouder we worden hoe meer verdriet, boosheid en andere negativiteit we opkroppen en met ons meedragen. Het lijkt dan vaak beter om problemen te negeren en te vergeten, maar soms is het beter om even goed boos of verdrietig te worden zodat we het daarna gemakkelijker los kunnen laten.

Eerlijkheid en spontaniteit
Kinderen zijn over het algemeen eerlijker en spontaner dan volwassenen. Die spontaniteit hebben we afgeleerd. Vaak houden we ons maar liever in of verpakken we onze waarheden in politiek correcte zinnen.

Conclusie
Onze kinderen zullen altijd van ons blijven leren. Maar soms is het ook goed om een keer de rollen om te draaien en de wereld proberen te bekijken door de ogen van een kind.

Tuma mi Man
Tuma mi Man is een kinderdagverblijf, dat naast reguliere opvang ook sociale opvang biedt aan minderbedeelde kinderen uit de achterstandswijken in de omgeving Parera.
b.vermeer@tumamiman.com / +5999 4659200 of www.facebook.com/FundashonTumaMiMan

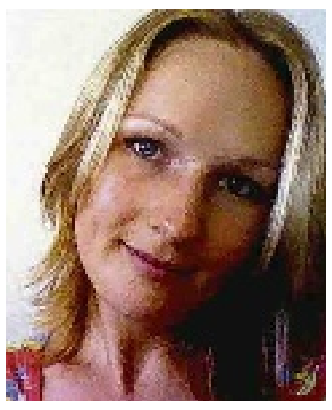

Ir. Bertine Vermeer is office-manager en innovatie-deskundige bij Tuma mi Man.

15 percepties

Een oranje wielklem

Louis Hilgers (hilgers@cuci.nl) woonde in de jaren zeventig op Curacao, is al 40 jaar getrouwd met een Antilliaanse, heeft een enorme passie en liefde voor Curaçao en deed hier een aantal onderwijsprojecten. Geregeld komt hij terug op zijn geliefde Curaçao. Tijdens zijn laatste bezoek liet hij zich inspireren tot het schrijven van een vijftiental stukjes. Een serie die in evenzoveel delen in de Ñapa verschijnt.

Vandaag deel 5

Curaçao is erg koningshuisgezind, maar om nu ook de vermaledijde wielklem oranje te maken... dat gaat wel ver. Vanmorgen géén Té di Yerba, de markt is gesloten... Jammer. Géén vis en maar een paar groente- en fruitkraampjes. Op zondagmorgen om half zes ontwaakt het eiland blijkbaar maar moeizaam. Er is nu vrijwel niemand op straat. Tussen de lamellen door zie ik dat een douanemeneer een nieuw T-shirt op zijn computer bestelt... Ik wandel terug en mag van de stoere pontjesbrugkapitein op de brug blijven staan als die opengaat. De zilte zeelucht, die vermengd wordt met penetrante dieseldampen, geeft toch een aparte dimensie aan deze morgen. Het is maar een kleine draai deze keer... een bootje van niks vaart uit. Het nog stille Brionplein koestert voorzichtig de eerste zonnestralen. 'Een kop thee?' vraagt Marijke als ik binnenkom... kijk... dat is thuiskomen... dat is liefde!

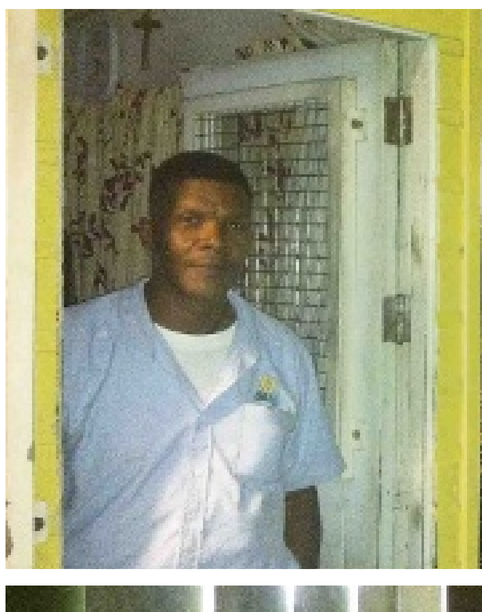

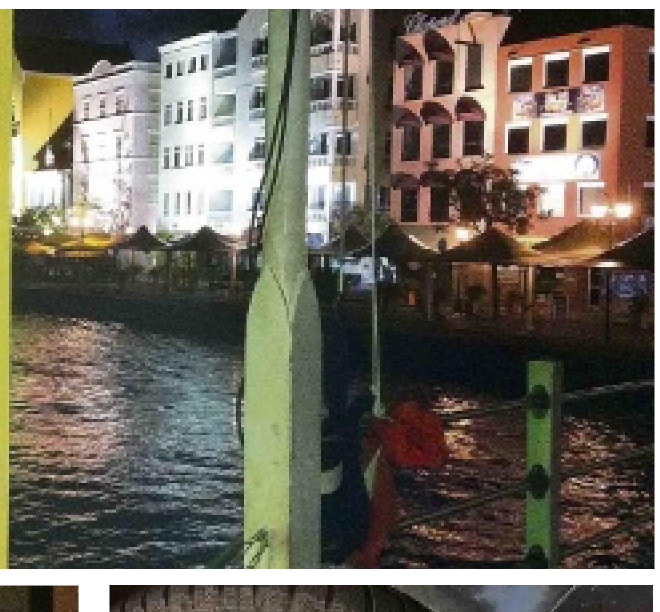

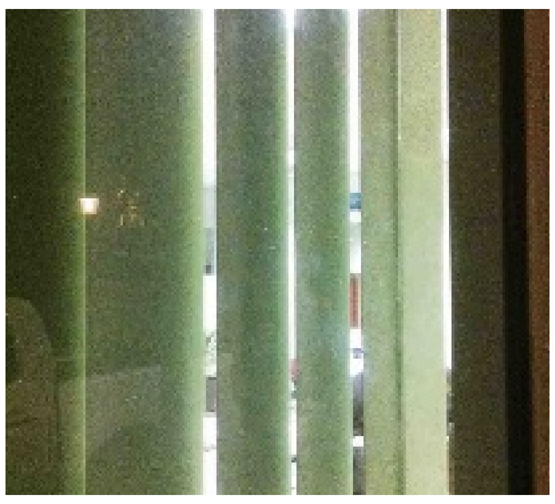

Beroep onder de loep

'Mondzorgkunde in ontwikkeling'

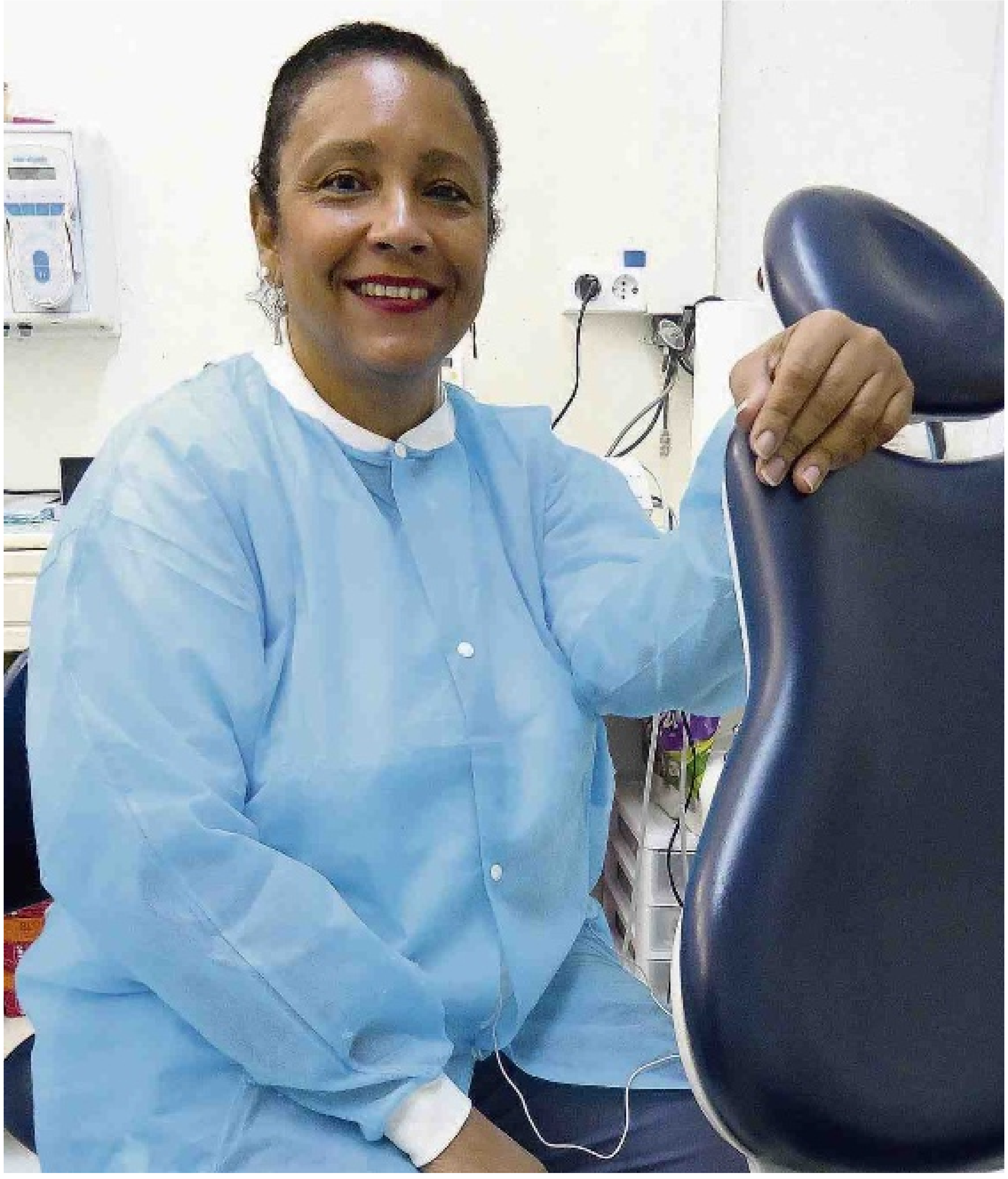

In de rubriek 'Beroep onder de loep' vertellen mensen over hun ervaringen in hun beroep. Deze week: Ethel Durham (56) . Ze is mondhygiënist.

Tekst en foto: Roxanne Martha

Wat houdt uw beroep in?
"Een mondhygiënist is een preventief beroepsbeoefenaar. Dat wil zeggen dat de werkzaamheden erop gericht zijn om tandbederf en tandvleesaandoeningen te voorkomen. Daarnaast houdt een mondhygiënist zich ook bezig met de verzorging van de mond. Wat een mondhygiënist doet, is onder meer het uitvoeren van een volledige gebitsreiniging, waarbij plaque, tandsteen en aanslag worden verwijderd. Verder geeft een mondhygiënist voorlichting en advies over gebitsverzorging. Tegenwoordig kan de mondhygiënist ook een aantal taken verrichten die vroeger uitsluitend door de tandarts werden gedaan, zoals het boren en vullen van kleine gaatjes, verdoving geven en het uitvoeren van tandvleesbehandelingen. Maar deze werkzaamheden kan de mondhygiënist alleen doen als hij of zij de aanvullende opleidingen heeft gedaan."

Hoe lang bent u al mondhygiënist?
"Ik ben sinds 1986 mondhygiënist, maar ben al sinds 1978 in het mondverzorgingsvak. Ik ben geboren en opgegroeid in Suriname. Nadat ik daar de havo had afgemaakt, wist ik niet zo goed wat ik wilde doen. Ik besloot toen met de lerarenopleiding biologie te beginnen. Een tijd later verscheen een advertentie in de krant dat geïnteresseerden zich in konden schrijven voor de opleiding jeugdtandverzorging. Mijn vader attendeerde mij op die advertentie.

Omdat de lerarenopleiding 's middags was en de opleiding jeugdtandverzorging 's morgens, kon ik beide volgen. Doordeweeks zat ik van acht uur 's morgens tot vier uur 's middags op de jeugdtandverzorging, om daarna vanaf vijf uur naar de lerarenopleiding te gaan en op zaterdag deed ik mijn pedagogisch getuigschrift. Nadat ik klaar was met mijn opleiding jeugdtandverzorging ben ik naar Nederland gegaan om daar een jaar stage te lopen. Daarna heb ik een aantal jaren gewerkt maar wilde heel graag een Nederlands diploma halen, zodat ik overal ter wereld gemakkelijker aan het werk kon gaan zonder steeds van alles uit te hoeven leggen over de opleiding die ik in Suriname had gevolgd. In 1986 heb ik mijn diploma aan de Vrije Universiteit gehaald. Ik ben vanaf 1991 op Curaçao werkzaam. De eerste jaren bij verschillende tandartsenpraktijken en nu sinds 2006 werk ik bij de tandheelkundige kliniek 'Make me Smile' gevestigd in Otrobanda. Daarnaast heb ik ook mijn eigen praktijk aan huis, 'Beautiful Teeth' die ik in 2009 ben begonnen."

Wat zijn de minder leuke dingen in uw werk?
"Het is jammer wanneer je als mondhygiënist sommige cliënten niet kunt overtuigen van het belang van goede mondverzorging. Sommige klanten komen en hebben zo'n houding van 'maak mijn tanden schoon en verder wil ik niks horen'. Maar gelukkig staan de meeste mensen wel open voor informatie en advies. Ik heb een uitgebreid klantenbestand van kinderen tot bejaarden. Soms is het met kinderen ook moeilijk. Die zijn angstig voor de tandarts en mondhygiënist. Vaak omdat hun ouders dat ook zijn. Dan neemt het even tijd om deze volwassenen en kinderen gerust te stellen."

En wat is het leukste aan het werken als mondhygiënist?
"Ik vind het werk leuk omdat ik mensen help aan een gezonde mond. Het is werk waarbij het resultaat meteen zichtbaar is en ik zie ook dat de clëinten heel blij en dankbaar zijn met mijn werk. Omdat de mondzorgkunde steeds in ontwikkeling is, valt er steeds veel te leren in het vak. Dat zorgt er allemaal voor dat het werk heel afwisselend en interessant is."

Wat was u graag geweest als u geen mondhygiënist was?
"Ik zie mezelf in ieder geval geen administratie voeren als volledige baan. Voor mijn praktijk moet ik dat echter wel doen, maar omdat het een kleine praktijk is zijn de administratieve werkzaamheden gelukkig niet zo veel. Aangezien ik begonnen ben met de lerarenopleiding, denk ik dat ik in het onderwijs zou werken. Omdat het qua contact met mensen veel overeenkomsten heeft met het werken als mondhygiënist. Ook als leerkracht help je mensen door ze iets te leren. Helaas bereik je niet alle cliënten of leerlingen, maar dat is iets wat je in beide vakken moet leren accepteren. Mijn lerarenopleiding heb ik niet afgerond omdat er nog twee tentamens waren die ik nooit heb afgelegd. Lange tijd heb ik dat heel jammer gevonden. Maar ik voel me nu heel erg thuis in mijn beroep als mondhygiënist, dus achteraf gezien denk ik dat het zo had moeten zijn."